

Strengthening Social Resistance in Iran; an Analysis of Development Plans through the Socialized Security Approach

Hassan Shahbaz¹ Ph.D. of Islamic Studies and Political Sciences, Department of Political Sociology, Faculty of Islamic Studies and Political Science, Imam Sadiq University, Tehran, Iran.

Received: 08/Jul/2024 | Accepted: 01/Sep/2024

Abstract

Objective: The aim of the present study was to help to understand more precisely the contexts and infrastructures for strengthening a resilient society in the Islamic Republic of Iran based on socialized security theory and Development Plans.

Methodology: The present study was qualitative, and its strategy was based on the content analysis method. The texts used as the basis for the analysis were all the Development Plans in the country. Using MaxQuda software, the researcher attempted to code, categorize, and analyze the themes extracted from the Plans.

Findings: Results show that to strengthen Iran's society by presenting Development Plans, it is necessary to take certain issues into account. These issues include precise assessment of the extent of mis-implementation of the Plans; understanding environmental conditions, both regional and international; examining the current political economy and the conditions governing it. As such, ignoring these issues, the Plans will remain stagnant and will not reach the level of targeted implementation.

Originality: The present study can solve many ambiguities in political areas. The interdisciplinary nature of this research and the integration of political sociology knowledge and the discourse of resistance are considered part of the value of the present study.

Implications: This article is a suitable guide for appropriate policymaking and planning intending to strengthen a resilient society in the country.

Keywords: Security; Resilient Society; Development Plans; Socialized Security Theory; Content Analysis.

1. shahbaz@isu.ac.ir

عنوان مقاله: تقویت مقاومت اجتماعی در ایران؛ ره‌آوردی تحلیلی در برنامه‌های توسعه با رویکرد امنیت اجتماعی شده

حسن شهباز^۱

دریافت: ۱۴۰۳/۰۴/۱۸

پذیرش: ۱۴۰۳/۰۶/۱۱

مقاله پژوهشی

چکیده:

هدف: هدف پژوهش حاضر، کمک به شناخت هرچه دقیق‌تر زمینه‌ها و زیرساخت‌های تقویت جامعه‌ی مقاوم در جمهوری اسلامی ایران با توجه به نظریه‌ی امنیت اجتماعی شده و برنامه‌های توسعه است.

طرح پژوهشی / روش‌شناسی / رویکرد: پژوهش حاضر به‌صورت کیفی و راهبردی آن، مبتنی بر روش تحلیل مضمون بوده است. متون مبنای تحلیل، تمامی برنامه‌های توسعه‌ی موجود در کشور بوده است که محقق با بهره‌مندی از نرم‌افزار مکس کیودا، تلاش کرده است تا مضامین مستخرج از برنامه‌ها را کدگذاری، دسته‌بندی و تحلیل کند. **یافته‌ها:** نتایج نشان داد که برای تقویت یک جامعه با ارائه‌ی برنامه‌های توسعه‌ای، لازم است به موضوعاتی توجه شود، این موضوعات عبارت‌اند از: ارزیابی دقیق از میزان عدم اجرای صحیح برنامه‌ها؛ درک شرایط محیطی اعم از منطقه‌ای و بین‌المللی؛ تدقیق وضعیت اقتصادسیاسی حال حاضر و شرایط حاکم بر آن. این در صورتی است که با بی‌توجهی به این موضوعات، برنامه‌ها در سطح خود باقی خواهند ماند و به ساحت اجرای هدفمند نخواهند رسید.

ارزش / اصالت پژوهش: پژوهش حاضر می‌تواند راه‌گشای بسیاری از ابهام‌های حوزه‌ی سیاستی باشد. ماهیت بین‌رشته‌ای این پژوهش و تلفیق دانش جامعه‌شناسی سیاسی و گفتمان مقاومت، جزء ارزش پژوهش حاضر به‌شمار می‌رود.

پیشنهادهای اجرایی / پژوهشی: این اثر، راهنمای مناسبی برای سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی مناسب، به‌منظور تقویت جامعه‌ی مقاوم در کشور است.

کلیدواژه‌ها: امنیت، جامعه‌ی مقاوم، برنامه‌های توسعه، نظریه‌ی امنیت اجتماعی شده، تحلیل مضمون.

فرماندگار علوم

دوره ۳۷ - تابستان ۱۴۰۳ - شماره ۲

پیاپی ۱۲۸ - صص: ۳-۴۲

DOI: 10.52547/jmdp.37.2.3

۱. دکتری معارف اسلامی و علوم سیاسی، گروه جامعه‌شناسی سیاسی، دانشکده معارف اسلامی و علوم سیاسی، دانشگاه امام صادق (ع)، تهران، ایران.
shahbaz@isu.ac.ir

مقاومت یک جامعه در برابر آسیب‌های داخلی و تهدیدهای خارجی، از جمله حیاتی‌ترین مسائلی است که در حفظ و رشد جوامع نقش بسزایی دارد. این در حالی است که در طول سالیان گذشته، مسئله مقاومت، فقط در فضای کاربردی و محیط منطقه‌ای و بین‌المللی استفاده، تحلیل و برنامه‌ریزی شده است؛ در حالی که امروزه، وضعیت داخلی و فضای اجتماعی ایران، به‌شدت به گفتمان مقاومت با رویکرد داخلی و تدقیق بر فضای برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری نیاز دارد. به همین خاطر، فراهم کردن بسترهای لازم برای ارتقای جامعه و نیل آن به اهداف خود، به داشتن برنامه‌ای منظم و راهبردی نیازمند است. برای تحلیل این مسئله، مسیرهای متفاوتی وجود دارد که یکی از این مسیرهای بسیار مهم، تدقیق در راهبردها و برنامه‌هایی است که موجب تقویت و پویایی هر جامعه‌ای می‌شود. به همین علت، پژوهش حاضر با تمرکز بر برنامه‌های توسعه در جامعه ایرانی، به دنبال شناسایی و تحلیل آن دسته از مواردی است که موجب تقویت بنیان‌های مقاومت جامعه خواهد شد. پژوهش حاضر، از دو منظر نظری و کاربردی ضرورت دارد و به‌نوعی شکاف موجود در کشور را می‌پوشاند. ضرورت نظری این پژوهش، از آن حیث است که اکثر پژوهش‌های حوزه مطالعات جامعه مقاومت، به بررسی مسئله برنامه‌ها و راهبردهای کنونی جامعه ایرانی توجه چندانی نداشته‌اند و عدم بررسی، شناسایی و تحلیل برنامه‌ها و راهبردهای کنونی، برای ارزیابی علمی و عملیاتی آن‌ها، موجب اتلاف هزینه و زمان خواهد شد. منابع ذیل مؤید این ادعا خواهند بود:

مقاومت در اسلام؛ نظریه و الگو، عنوان کتابی است که افتخاری در سال ۱۳۹۹ تدوین کرده است. رویکرد نویسنده در این کتاب، به این صورت است که شکل تفکر مقاومت در اسلام را از پرده برون آورد و برای مفهوم مقاومت نظریه و الگوی دینی طراحی کند. نویسنده در این کتاب با اتکا به مفاهیم قرآنی و دینی، ۹ راهبرد مقاومت را معرفی کرده و از درون آن، ۱۲۵ سیاست مقاومت، ۱۲ الگو و ۶۳ نظریه را طراحی و استخراج کرده است. هر یک از این راهبردها، ضمن اینکه به متون دینی استناد شده است، استدلال علمی و عملی دارد و به تصمیم‌سازان و تصمیم‌گیران برای مقابله با جبهه شرارت و استکبار کمک زیادی می‌کند و می‌تواند متنی مرجع در این خصوص شمرده شود. این اثر به‌طور کامل، بر نص قرآن مبتنی است و پروژه‌ای قرآن‌بنیاد محسوب می‌شود. به بیان دیگر، همه ارکان نظری کتاب بر قرآن مبتنی است و مفاهیم همگی از طریق مرور قرآن به‌دست آمده است.

اثر دوم کتابی است به قلم اکبری (۱۳۹۹) با عنوان «تقابل گفتمان مقاومت و گفتمان نظام سلطه: مفاهیم و مبانی نظری مقاومت و نظام سلطه». این کتاب یکی از کتاب‌های بسیار مهم حوزه مقاومت به شمار می‌رود. در این کتاب مؤلفه‌هایی همچون ادبیات و مبانی نظری مقاومت،

تروریسم و تکفیر، گفتمان مقاومت از منظر اسلام و نقش انقلاب اسلامی در توسعه و گسترش تفکر و گفتمان مقاومت به بحث و بررسی گذاشته شده است.

پژوهش دیگری با عنوان «اسلام‌گرایی: گفتمان مقاومت» توسط محمدی (۱۳۹۲) به چاپ رسیده است. مسئله اساسی این پژوهش، اسلام‌گرایی به عنوان گفتمان سیاسی - اجتماعی است. فرضیه پژوهش این است که گفتمان اسلام‌گرایی، نوعی مقاومت در برابر سلطه گفتمان مدرنیته غربی است. گفتمان اسلام‌گرایی با تعریف سیاسی از اسلام، نیروهای به حاشیه رانده شده گفتمان مدرنیزاسیون را جذب می‌کند. این گفتمان با صورت‌بندی جدیدی از اسلام، الگوی بدیلی برای مدیریت جامعه پیشنهاد می‌کند. گفتمان اسلام‌گرایی، مدرنیزاسیون غربی در کشورهای اسلامی را به چالش می‌کشد. اسلام‌گرایان با به‌دست‌دادن روایتی سیاسی از اسلام، به گردآوری نیروهای مقاومت در برابر سلطه گفتمان مدرنیته غربی می‌پردازند.

«گفتمان مقاومت در سپهر فکری و اندیشه‌ای مقام معظم رهبری»، عنوان پژوهش دیگری است که به قلم مطلبی (۱۳۹۷) منتشر شده است. این پژوهش با هدف تبیین و شناخت گفتمان مقاومت در سپهر فکری و اندیشه‌ای مقام معظم رهبری، به رشته تحریر در آمده است و می‌کوشد با رویکردی توصیفی - تحلیلی و با استناد به عناصر و مؤلفه‌های ایجابی و سلبی «گفتمان مقاومت» در اندیشه سیاسی مقام معظم رهبری، نقش این گفتمان را در مهندسی و عملیاتی سازی «استکبار ستیزی، نفی نظام سلطه و سلطه‌ستیزی و بیداری اسلامی» در تداوم حیات انقلاب اسلامی به تصویر بکشد.

پژوهش دیگری را سلیمانی و وفا (۱۳۹۸) با عنوان «الگوی گفتمان‌سازی مقاومت از منظر قرآن» انجام داده‌اند. آن‌ها پژوهش خود را با هدف ارائه الگوی گفتمان‌سازی مقاومت با بهره‌گیری از قرآن کریم اجرا کرده‌اند. روش پژوهش ترکیبی از نوع داده‌بنیاد و توصیفی - تحلیلی بوده است. آن‌ها بر اساس یافته‌ها، ارکان بسیار مهم الگوی گفتمان‌سازی مقاومت در قرآن را در شرایط علی، زمینه‌ای و مداخله‌گر خلاصه کرده‌اند که مؤلفه‌های هر یک بدین صورت است. شرایط علی: تبیین‌گری عاملان، تولید محتوای غنی، تسلط دانشی، پندپذیری مخاطب، عامل بودن. شرایط زمینه‌ای: مهارت زبانی، استواری و استحکام سخن، استدلال، دعوت، مقابله گفتمانی، مصمم‌سازی، ایمان. شرایط مداخله‌گر: اخبار موقت، تمثیل، معرفی الگو، انگیزه، تشویق به اقدام، تسهیل، تکرار، تذکر و یادآوری، استفهام و روش خطابی.

همچنین در خصوص ضرورت کاربردی پژوهش، باید گفت که امروزه در صورت بی‌توجهی به این حوزه مطالعاتی، شاهد بروز ضعف مدیران و تصمیم‌گیرندگان در درک واقع‌بینانه از شرایط موجود در کشور خواهیم بود. علاوه بر این، اهمیت پژوهش حاضر و سهم آن در پوشش شکاف موجود را می‌توان در دو ساحت نظری و کاربردی بیان کرد:

- این پژوهش بر تعمیق مطالعات حوزه مقاومت اجتماعی می‌افزاید و باعث گسترش این دست از مطالعات می‌شود؛ به‌طوری که بسیاری از پژوهشگران این حوزه، می‌توانند از نتیجه پژوهش حاضر، در مطالعات و پژوهش‌های خود استفاده کنند.
 - از حیث موضوعی، پژوهش حاضر بحث مقاومت اجتماعی را در دستور کار دارد. علت آن است که در دهه‌های اخیر با اینکه به گفتمان مقاومت در فضاهای عملیاتی و اجرایی کشور توجه شده است، در فضای پژوهشی و آکادمیک به‌اندازه کافی در کانون توجه قرار نگرفته است؛ درحالی که پژوهش حاضر با تمرکز بر جامعه مقاومت، به دنبال ارائه درکی صحیح از آن است؛
 - این پژوهش به دنبال ارائه نظریه و الگوی تحلیلی بومی از جامعه مقاومت است که به تقویت و ترویج گفتمان علوم انسانی اسلامی کمک می‌کند. به بیان دیگر، می‌توان با عنایت به خلأ نظری این حوزه، پژوهش حاضر را جزء نظریه‌های نوآورانه در حوزه مطالعات جامعه‌شناسی سیاسی قلمداد کرد که به دنبال توسعه نظری گفتمان مقاومت هم بوده است؛
 - رویکرد محقق اجتماعی است و از رویکردهای سلبی و سخت‌افزارانه که آن‌ها هم به سهم خود مهم هستند، متمایز می‌شود و می‌تواند مکمل خوبی برای تدوین راهبرد ملی مقاومت در جمهوری اسلامی ایران باشد؛
 - پژوهش حاضر با قرار گرفتن در محل تلاقی سه حوزه مطالعاتی، نوعی خصوصیت نوآورانه را درون خود دارد؛ بدین صورت که با برقراری ارتباط میان جامعه‌شناسی سیاسی، سیاست‌گذاری عمومی و گفتمان مقاومت، بحث تدقیق در مسئله جامعه مقاومت با تأکید بر برنامه‌های توسعه قابل طرح خواهد شد.
 - نوآوری دیگر این پژوهش آن است که با ارائه نمای کلی از سطح توجه برنامه‌های توسعه به مقاومت اجتماعی، می‌توان با استعانت از آن سطح، آسیب‌ها و تهدیدها را به‌طور چشمگیری کاهش داد و بستری برای ورود به عرصه سیاست‌گذاری جامعه مقاومت ارائه کرد.
 - همچنین اهمیت کاربردی این پژوهش بدان جهت است که از وضعیت و کارایی برنامه‌های توسعه، به تصمیم‌گیران و تصمیم‌سازان جمهوری اسلامی فهم دقیقی ارائه خواهد کرد تا با استعانت از این مهم، بتوانند به مدیریت هرچه بهتر جامعه بپردازند.
- مهم‌ترین هدف پژوهش حاضر، کمک به اصلاح و ارتقای نظام تحلیل امنیت، مقاومت و جامعه مقاومت در ایران با رویکرد بومی است؛ به‌طوری که در این ارتباط، مواردی نیز به‌عنوان اهداف فرعی در نظر گرفته شده است که عبارت‌اند: کمک به شناخت هرچه دقیق‌تر زمینه‌ها و زیرساخت‌های سیاست‌گذاری جامعه مقاومت در جمهوری اسلامی ایران با توجه به نظریه امنیت اجتماعی شده و برنامه‌های توسعه؛ ارائه نگاه واقع‌بینانه به برنامه‌های توسعه در حوزه جامعه مقاومت.

پژوهش حاضر به دنبال پاسخ به این پرسش اساسی است: برنامه‌های توسعه در کشور، چگونه موجب تقویت جامعه ایرانی می‌شود؟

مبانی مفهومی و چارچوب نظری

مبانی مفهومی و نظری پژوهش حاضر در موارد زیر خلاصه می‌شود.

الف. جامعه مقاوم

واژه جامعه از نظر لغوی، به گردآورنده، توده مردم و صنفی از مردم، معنا شده است (Amid, 2002). جان دیویی^۱، فیلسوف و نظریه‌پرداز پراگماتیسم، با تعریفی مضیق از جامعه، آن را به هم‌زیستی انسان‌ها محدود می‌کند. وی جامعه را متشکل از افرادی تعریف می‌کند که با هم هستند یا با هم زندگی می‌کنند (Sajjadi & Noorabadi, 2010). چالمرز جانسون^۲ می‌گوید: جامعه عبارت است از گونه‌هایی از نظم که توسط گروهی از افراد بر سایرین تحمیل شده و تداوم آن توسط جبر و قوه قهریه، یعنی برقراری انضباط اجباری تضمین می‌شود. (Bagheri, 2012). شهید مطهری در تعریفی وسیع، جامعه را به تمام روابط اجتماعی که در میان انسان‌هاست، گسترش می‌دهد: مجموعه‌ای از افراد انسانی که با نظام‌ها، سنت‌ها، آداب و قوانین خاص به یکدیگر پیوند خورده‌اند و زندگی دسته جمعی دارند، جامعه را تشکیل می‌دهند (Motahari, 2007). با توجه به برداشت‌های متعدد از جامعه، می‌توان اذعان کرد که امروزه جامعه مقاوم، به واژه‌ای مهم در ادبیات برخی از رشته‌ها تبدیل شده است؛ اما متأسفانه، تعریف مشترک مورد توافقی از آن که در تمامی حوزه‌ها استفاده شود، وجود ندارد. به‌طور کلی می‌توان گفت تعاریف به‌طور صریح و غیرصریح، بر پنج مفهوم مرکزی متمرکزند که عبارت‌اند از (Sam-Aram & Mansouri, 2017):

۱. مشخصه: مقاومت مشخصه‌ای از جامعه است؛
۲. تداوم: مقاومت از اجزای اصلی و پویای جامعه است؛
۳. سازگاری: جامعه می‌تواند با مشکلات و سختی‌ها سازگاری پیدا کند؛
۴. خط سیر: با در نظر گرفتن وضعیت پس از بحران، به‌خصوص برحسب عاملیت جامعه، سازگارشدن به خروجی مثبتی برای جامعه ختم می‌شود.
۵. قابلیت مقایسه: مشخصه مقاومت جامعه این امکان را برای جوامع فراهم آورده است که

1. John Dewey

2. Chalmers Johnson

برحسب توانایی‌هایشان در سازگاری، به شکلی مثبت با سختی‌ها و مشکلات با یکدیگر مقایسه شوند. در دسته‌بندی دیگر، مهم‌ترین تلقی‌هایی که از جامعهٔ مقاوم وجود دارد، عبارت‌اند از: جامعهٔ قدرتمند؛ جامعهٔ مستحکم؛ جامعهٔ تحت حمایت؛ جامعهٔ مرصوص و جامعهٔ مبارز (Eftekhari, 2020). اما رویکرد محقق به جمع‌بندی تعاریف مختلف از جامعهٔ مقاوم، این است که برای تعریف جامعهٔ مقاوم، لازم است به دو بُعد سلبی و ایجابی اشاره کرد. منظور از بُعد سلبی، آن است که جامعه برای تقویت خود، باید به ممنوعیت یک سری از تصمیم‌ها و اقدام‌ها نائل شود؛ به‌طوری که با توقف آن‌ها، حرکت جامعه از وضع موجود به وضع مطلوب تسریع شود. از طرفی بُعد ایجابی بدین معناست که جامعه با تقویت و ساخت درون، به دژ مستحکمی در برابر اقدام‌های دشمنان تبدیل خواهد شد. بنابراین جامعهٔ مقاوم، جامعه‌ای خواهد بود که ابزارهای بازدارندگی در برابر آسیب‌ها و تهدیدهای درونی و بیرونی را در خود ایجاد و در مواقع لزوم از آن استفاده کند. برای دستیابی به «ساخت درون»، در گام نخست با شناخت دقیق وضع موجود (توانمندی‌ها و ضعف‌ها) و معرفت دقیق به وضع مطلوب، بایستی به اتخاذ راهبردها و سیاست‌های تقویتی اقدام کرد که به حرکت یک جامعه از وضع موجود به وضع مطلوب و در نهایت ارتقای مقاومت آن جامعه در برابر آسیب‌ها و تهدیدها منجر شود (Shahbaz, 2019).

ب. امنیت اجتماعی

تلقی‌های متفاوتی از امنیت اجتماعی وجود دارد که با توجه به موضوع آن‌ها، می‌توان سه تلقی اصلی را از هم تمیز داد:

اول) امنیت اجتماعی به‌مثابهٔ تأمین اجتماعی: امروزه در شرایطی هستیم که بهره‌مندی اجتماع از برنامه‌های تأمینی و حمایتی بسیار لازم و ضروری است. این برنامه‌ها شامل ضمانت پیرامون مقوله‌هایی همچون غذا، بهداشت و سلامت، اشتغال و... است که از آن می‌توان به تأمین اجتماعی یاد کرد. این تلقی از امنیت اجتماعی، نمی‌تواند ما را در این پژوهش رهنمون سازد؛ زیرا خود را به برنامه‌های تأمینی همچون بهداشت، سلامت، غذا، دارو و... محدود کرده و از تحلیل جامع امنیت اجتماعی بازمانده است (Qodratbadi, 2018; Eftekhari, 2013).

دوم) امنیت اجتماعی به‌مثابهٔ هویت جمعی: این رویکرد توسط مکتب کپنهاگ معرفی می‌شود و همچنین گزاره‌هایی هستند که تأکید اندیشمندان مذکور به مقولهٔ هویت جمعی را نشان می‌دهند که عبارت‌اند از: ۱. هویت جمعی یکی از موضوعات بسیار مهم امنیت اجتماعی به‌شمار می‌رود؛ هویت‌هایی که در کنار سازمان سیاسی، مفهوم دارند؛ اما باید آن‌ها را دو مقولهٔ متمایز ارزیابی کرد؛ ۲. امنیت اجتماعی بر بنیاد ملت تعریف نمی‌شود، بلکه ناظر بر گروه‌های هویتی است. این تلقی از امنیت اجتماعی نیز، کارایی

لازم را در پژوهش حاضر ندارد؛ چراکه تأکید و توجه صرف بر مسئله هویت دارد، درحالی در پژوهش حاضر تحلیلی جامع مد نظر است (Mandel, 2008; Nasri, 2011; Navidnia, 2007).

سوم) امنیت اجتماعی به‌مثابه امنیت جامعه: تأسیس جامعه امن یکی از اهداف مهم دولت‌هاست که از گذشته تاکنون در کانون توجه بوده است. در این تعریف، امنیت اجتماعی با توجه بر مهم‌ترین ارکان آن (افکار عمومی، هویت و سبک زندگی، عدالت اجتماعی، آسیب اجتماعی، شکاف اجتماعی، نظم اجتماعی) در برابر تهدیدهای مختلفی که جامعه امن را مورد تهدید قرار می‌دهند، تعریف شده است. بنابراین این تعریف، خود را به فرد، اجتماع، دولت یا رژیم سیاسی محدود نمی‌کند، بلکه آنچه مدنظر خود قرار می‌دهد، جامعه امن با درنظر گرفتن ارکان شش‌گانه امنیت اجتماعی است (Shahbaz, 2014; Ahmadi et al., 2010).

چهارم) امنیت اجتماعی به‌مثابه ماهیت و گفتمان امنیتی: این معنا در گفتمان ایرانی اسلامی در کانون توجه بوده و با اصطلاح «امنیت اجتماعی شده» از آن یاد شده است. «امنیت اجتماعی شده» در گفتمان ایجابی بر این اصل استوار است که امنیت، اصولاً ماهیتی اجتماعی دارد و شامل مجموعه تأثیرهایی است که از ناحیه جامعه بر امنیت یک بازیگر به‌صورت مستقیم (در قالب ریشه‌های اجتماعی امنیت) یا غیرمستقیم (در قالب باز خوردهای ناشی از واکنش جامعه) گذارده می‌شود. همچنین امنیت اجتماعی شده در این گفتمان، در مقام مدیریت جامعه‌بنیاد است و دولت تنها بازیگر مؤثر در حوزه امنیت‌سازی نیست و اجتماع نیز در آن نقش دارد (Eftekhari, 2013).

تعریف مختار امنیت اجتماعی در پژوهش حاضر، به امنیت اجتماعی، به‌مثابه امنیت جامعه اشاره دارد که تعریف آن در بند قبل آمده است.

پ. برنامه‌های توسعه در ایران

بحث از توسعه در ایران را می‌توان از دوران قبل از انقلاب در تاریخ معاصر نیز مشاهده کرد. اما با توجه به چهار دهه گذشته، می‌توان اذعان کرد که تلاش برای نیل به آن، از سوی دولت‌ها همواره وجود داشته است (Alipour & Keramat, 2014). این در حالی است که روند توسعه در ایران، بعد از انقلاب اسلامی، با تلاش برای عمران و آبادانی کشور ادامه پیدا کرد و تا امروز به تدوین و تصویب ۶ برنامه توسعه منجر شد. در حال حاضر نیز، برنامه‌های توسعه در مجلس شورای اسلامی در حال بررسی است.^۱ در اینجا مقصود از برنامه، فرایند یافتن و تنظیم مقررات و نظام برای اجرای یک کار یا رشته‌ای از کارها در نظر گرفته می‌شود و تلقی از مفهوم توسعه نیز، فرایندی همه‌جانبه و چند بُعدی است. توسعه ناظر بر رشد

1. <https://www.mizanonline.ir/fa/news/>

همه‌جانبه در ابعاد مادی، روانی و معنوی، ارتقای جامعه و نظام اجتماعی به‌سوی زندگی بهتر و انسانی‌تر، ایجاد آینده بهتر برای شهروندان، تأمین آسایش و نیازهای مادی جامعه، توجه بیشتر به ارزش‌های فرهنگی و انسانی در نظام اجتماعی و به‌طور کلی، ترقی متوازن اجتماعی و اقتصادی جامعه است.

ت. نظریه امنیت اجتماعی شده

در این نظریه، اجتماعی شدن امنیت، در گرو دو اقدام اساسی دانسته می‌شود: نخست آنکه در مقام تکوین، ظهور، رشد و عملکرد هر پدیده امنیتی، ریشه‌های اجتماعی باید شناسایی و تحلیل شود؛ دوم آنکه در مقام تحلیل ماهوی و ارزیابی کارآمدی پدیده‌های امنیتی، آینده‌پژوهی باید در کانون توجه قرار گیرد و احتمالات اجتماعی مقولات امنیتی لحاظ شود. بنابراین در این الگو، پنج فضای محوری قابل شناسایی است که هر یک از عناوین انتخاب‌شده برای این فضاها، به‌گونه‌ای است که موضوعات جاری در حوزه مطالعات امنیتی را پوشش دهد. بر این اساس، ارکان الگوی فضا محور نظریه امنیت اجتماعی شده عبارت است از: ۱. فضای فردی؛ ۲. فضای جمعی؛ ۳. فضای سیاسی؛ ۴. فضای امنیتی؛ ۵. فضای تکوین (Eftekhari, 2013).

روش پژوهش

به‌زعم بزرگان پژوهش، تحلیل مضمون نخستین روش تحلیل کیفی است که پژوهشگران باید فراگیرند؛ زیرا این روش، مهارت‌های اصلی‌ای را که برای اجرای بسیاری از روش‌های کیفی دیگر لازم است، فراهم می‌آورد. این روش به پژوهشگر اجازه می‌دهد که مضامین آشکار و پنهان را جست‌وجو و آن‌ها را تفسیر کند؛ بنابراین با تمرکز و خلاقیت پژوهشگر ارتباط دارد و به جسارت ترکیب و خلق اصطلاحات توسط پژوهشگر نیازمند است (Khanifar & Moslemmi, 2014). اقدام‌هایی که برای کاربست این روش انجام شده است، عبارت‌اند از (Adel Mehrban, 2015; Krippendorf, 2009):

گام اول. تعیین متن‌های مبنا

از آنجایی که پژوهش حاضر متمرکز بر متن برنامه‌های اول تا هفتم توسعه بوده است با رجوع به این متون و بهره‌مندی از آن‌ها، در جهت پاسخ به پرسش‌های پژوهش حاضر، تلاش شد تا گام اول، یعنی پیاده‌سازی روش تحلیل مضمون با عنوان تعیین متن‌های مبنا، به‌درستی برداشته شود.

گام دوم. موضوع شناسی

در این گام، بایستی نظریه منتخب محقق انتخاب شود و با توجه به چارچوب نظری پژوهش

حاضر، نظریه امنیت اجتماعی شده مطرح شده است. علاوه بر آن با توجه به بررسی تعاریف موجود ذیل مفاهیم اصلی پژوهش (سیاست و جامعه مقاوم)، محقق به تعریفی مختار نائل آمد که بیان آن در قسمت مبانی مفهوم و نظری اشاره شد و بر اساس آن، به تحلیل متون اقدام شد.

گام سوم. شناسایی کلیدواژه‌های اساسی

در این گام لازم است ابتدا با بهره‌مندی از روش کتابخانه‌ای و مطالعات اسنادی، به منابع مرتبط با جامعه مقاوم رجوع شود و آن دسته از کلیدواژه‌هایی که ارتباط مفهومی با موضوع پژوهش دارند، استخراج شوند. شایان ذکر است که محقق متن‌های انتخابی را به صورت تمام‌شمار بررسی کرد و به استخراج کلیدواژه‌های اساسی نیازی نندید.

گام چهارم. بومی‌سازی کلیدواژه‌ها و رسیدن به مدخل‌های مبنا

در این گام نیز به جهت انتخاب راهبرد مطالعه تمام‌شمار منابع توسط محقق، اقدامی برای آن صورت نگرفت.

گام پنجم. جست‌وجو بر اساس مدخل‌های مبنا

جست‌وجوی در هر یک از متون برنامه‌های توسعه، بر اساس رجوع مستقیم به متن برنامه و استخراج مدارک مرتبط با موضوع پژوهش بوده است.

گام ششم. پالایش فیش‌ها و رسیدن به مدارک

پس از مطالعه و بررسی منابع، ابتدا متن هر برنامه مطالعه و بررسی شد و آن دسته از موادی که از هر برنامه با تقویت جامعه مقاوم مرتبط بود، در قالب فیش استخراج شد. گفتنی است که در این بخش، نزدیک به ۲۰۱ فیش با محتوای تقویت جامعه مقاوم به دست آمد. پس از پالایش فیش‌ها و دسته‌بندی آن‌ها، حدود ۱۰۹ فیش در پژوهش حاضر به کار گرفته شد. در قسمت بعد، به تحلیل و بررسی فیش‌های به دست آمده با تأکید بر دلالت‌های آن‌ها پرداخته خواهد شد.

گام هفتم. تهیه جدول معنایی

در جدول معنایی، مدارک با دسته‌بندی موضوعی ارائه می‌شود؛ به طوری که در هر جدول، تعداد فیش‌ها، متن فیش، منبع، برداشت محقق، مضمون مستخرج از هر برداشت و در نهایت

کدگذاری هر مفهوم ارائه می‌شود. کدگذاری در این روش، بر اساس مفاهیم و معانی مدنظر و عملیاتی کردن متغیرها صورت می‌گیرد. بنابراین محقق به پالایش مفاهیم و مضامین پرداخت و ارتباط موجود میان مفاهیم را به‌دست آورد و از طریق کدگذاری یا طبقه‌بندی مفاهیم مدنظر، به عملیاتی کردن آن همت گمارد. این مرحله به دقت مفهومی بالایی نیاز دارد؛ زیرا ممکن است کلمات افراد به‌گونه‌ای بیان شده باشد که حالت مبهم یا دو پهلو داشته باشد و به‌سادگی نتوان مقصود آن را تشخیص داد (Rezvani, 2010). نظام کدگذاری محقق برای فیش‌های مستخرج با دستورالعملی مشخص، بدین صورت است که در هر کد، ابتدا شناسه اختصاری هر منبع جدول (۱) آمده است، پس از آن شناسه‌های هر یک از فضاها یا چارچوب نظری پژوهش و در نهایت، شناسه‌های مرتبط با ارکان جامعه مقاوم استخراج شده از آن فیش، در نظر گرفته می‌شود.

جدول ۱: ماتریس کدینگ پژوهش

جامعه	نظریه	فضای فردی	فضای جمعی	فضای سیاسی	فضای تکوین
حاکمیت		^۱ INGO	^۲ COGO	^۳ POGO	^۴ GOGO
مردم		^۵ INPE	^۶ COPE	^۷ POPE	^۸ GOPE
نهادهای مدنی		^۹ INCI	^{۱۰} COCI	^{۱۱} POCI	^{۱۲} GOCI
فرهنگ سیاسی - اجتماعی		^{۱۳} INCU	^{۱۴} COCU	^{۱۵} POCU	^{۱۶} GOCU

1. God- governance
2. Political- governance
3. Collective-governance
4. Individual-governance
5. God- people
6. Political- people
7. Collective- people
8. Individual- people
9. God- civil institutions
10. Political- civil institutions
11. Collective- civil institutions
12. Individual- civil institutions
13. God- Culture
14. Political- Culture
15. Collective- Culture
16. Individual- Culture

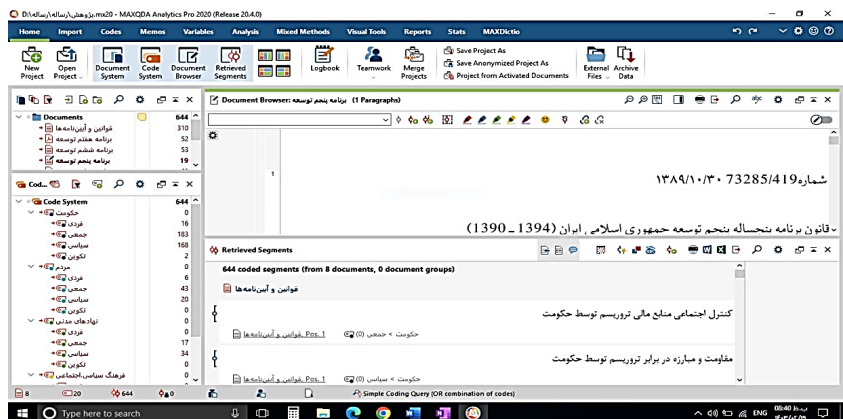
شکل (۱) تفسیر کدهای اختصاص یافته به هر مضمون را نشان می‌دهد.

شکل ۱. تفسیر کدهای اختصاص یافته

شایان ذکر است که تمامی مدارک یافت‌شده به همراه مضامین اولیه، فراگیر و سازمان‌دهنده آن، به جهت پرهیز از اطناب در پژوهش حاضر درج نشده و فقط خروجی این جداول تحت عنوان مضامین فراگیر آورده شده است. علاوه بر اقدامات فوق، به‌منظور کاربری دقیق این روش، از نرم‌افزار مکس کیودا^۱ استفاده شده است؛ بدین صورت که پس از وارد کردن نظام کدگذاری پژوهش در فضای نرم‌افزار، مدارک شناسایی شده در آن بارگذاری شدند و با اختصاص کد مرتبط به هر مدرک، خروجی‌های لازم از نرم‌افزار دریافت و از آن در قسمت نتیجه‌گیری پژوهش استفاده شد. فضای کلی بهره‌مندی از نرم‌افزار حاضر در شکل (۲) نشان داده شده است.

1. MaxQDA

شکل ۲. فضای کلی نرم افزار مکس کیودا

یافته‌های پژوهش

در این بخش، آن دسته از سیاست‌هایی که شناسایی شده‌اند، تحلیل و بررسی شدند؛ به‌طوری که موارد ذیل، خروجی دریافت شده گام‌های اول تا هفتم در روش‌شناسی پژوهش حاضر است:

اول. سیاست‌های جاری تقویت جامعهٔ مقاوم در حوزهٔ حاکمیت

الف. سیاست‌های فردی مرتبط با حاکمیت (INGO)

در ساحت حاکمیت یک جامعه، دسته‌ای از سیاست‌ها هستند که مخاطب آن‌ها، فضای فردی ناظر بر حاکمیت است؛ بدین ترتیب پس از رجوع به متن برنامه‌های توسعه، مشخص شد که در میان برنامه‌های موجود، به این حوزه توجه کافی نشده است.

ب. سیاست‌های جمعی مرتبط با حاکمیت (COGO)

در ساحت حاکمیت یک جامعه، دسته‌ای از سیاست‌ها هستند که مخاطب آن‌ها فضای جمعی ناظر بر حاکمیت است؛ بدین ترتیب پس از شناسایی این دسته از سیاست‌ها، عناوین و تبیین هر یک از آن‌ها و نیز اینکه هر مورد چگونه موجب تقویت یک جامعه می‌شود، در این قسمت مورد مذاقه قرار گرفته است. با تأمل در مضامین به‌دست‌آمده از پالایش مدارک، می‌توان نتیجه گرفت که برای تقویت یک جامعه در ساحت جمعی حاکمیت، لازم است به موضوعات زیر توجه کرد:

۱. تقویت سطح برنامه‌ریزی اجتماعی با بهره‌مندی از اطلس اجتماعی توسط دولت

اطلس اجتماعی اطلاعات، جامعه‌شناختی جامعی را ارائه می‌دهد و به دولت اجازه می‌دهد تا الگوها، روندها و نیازهای اجتماعی را بهتر درک کند. این شناخت به دولت کمک می‌کند تا برنامه‌ها و سیاست‌های خود را بر اساس نیازهای واقعی جامعه تنظیم کند. با توجه به اطلاعات ارائه شده توسط اطلس اجتماعی، دولت می‌تواند برنامه‌های اجتماعی خود را بهبود بخشد و سیاست‌هایی را که به عنوان پاسخ به چالش‌ها و مسائل اجتماعی مطرح شده‌اند، اجرا کند (کد مربوطه: COGO-1)^۱.

۲. مقاوم‌سازی اجتماعی و حمایت از افراد در شرایط بحرانی در مراکز فوریت‌های اجتماعی دولتی

مراکز فوریت‌های اجتماعی می‌توانند خدمات اساسی و حیاتی مانند مواد غذایی، پناه‌گاه، درمان و مشاوره را در شرایط بحرانی فراهم کنند. این خدمات به افراد در شرایط بحرانی کمک می‌کنند تا با مشکلاتشان مقابله کنند و زمینه‌های بهبود و بازسازی را فراهم می‌سازند (کد مربوطه: COGO-2).

۳. تقویت کارآمدی و عملکرد حاکمیت در امور جوانان با تأسیس نهاد متخصص در این امر

نهاد متخصص قادر است که به‌طور مستقیم بر رفع مشکلات و نیازهای جوانان تمرکز کند. این نهاد می‌تواند از طریق ارائه خدمات متنوع، مانند آموزش، اشتغال، سلامت روانی و فرصت‌های مشارکت اجتماعی، در تقویت توانمندی‌های جوانان مؤثر واقع شود. تشکیل یک نهاد متخصص، می‌تواند به ارتقای مشارکت جوانان در فرایندهای تصمیم‌گیری مرتبط با زندگی خودشان کمک کند. این امر باعث می‌شود که نظرها و نیازهای جوانان بهتر شناخته شود و سیاست‌ها و برنامه‌های مرتبط با آن‌ها با بهترین دقت ممکن طراحی شوند (کد مربوطه: COGO-3).

۴. مقاوم‌سازی سیاسی حکومت با رعایت تناسب میان اختیارات مسئولان و سطح توانمندی آنان در دولت

وقوع تناسب بین اختیارات و توانمندی مسئولان باعث می‌شود که آن‌ها بتوانند وظایف و مسئولیت‌های خود را به بهترین شکل ممکن اجرا کنند. این امر باعث افزایش کارایی و عملکرد دولت در انجام وظایف مختلف می‌شود. همچنین عمل به این سیاست، به ایجاد تعادل در فرایند تصمیم‌گیری کمک می‌کند؛ به‌طوری‌که این تعادل باعث می‌شود تا تصمیم‌گیری‌ها به بهترین نحو

۱. جدول کدینگ و نظام معنایی هر کدام از موارد شناسایی شده، به جهت رعایت سقف تعداد صفحات و نیز، اطمینان از پوشش مفاهیم ارائه نشده است.

ممکن اتخاذ شود و نظارت مناسبی بر فرایند تصمیم‌گیری صورت گیرد (کد مربوطه: COGO-4).

۵. تحقق اهداف فرهنگی و اجتماعی در سایه حمایت دولت از هنرمندان اسلامی

حمایت دولت از هنرمندان اسلامی می‌تواند به حفظ و ارتقای هویت فرهنگی جامعه کمک کند. این هنرمندان قادرند ارزش‌ها، تاریخچه و فرهنگ اسلامی را از طریق آثار خود به نمایش بگذارند و این باعث افزایش تقویت هویت ملی خواهد شد. آثار هنری اسلامی، به ترویج هم‌بستگی و وحدت جامعه کمک می‌کند. این آثار قادرند افراد را به یکدیگر نزدیک‌تر کند و احساس وفاداری زیر پرچم اسلام را به یکدیگر منتقل سازد (کد مربوطه: COGO-5).

۶. بهبود و اصلاح رفتارهای مجرمانه اجتماعی با کاربرد روش‌های نوین در اصلاح و تربیت مجرمان

استفاده از روش‌های نوین، مانند برنامه‌های بازسازی و اصلاحی، می‌تواند به کاهش تکرار جرم کمک کند. این برنامه‌ها با توجه به نیازها و مشکلات فرد، به ارائه آموزش‌ها و خدماتی متمرکز می‌شوند که به افزایش مهارت‌های اجتماعی و انسانی فرد کمک می‌کنند (کد مربوطه: COGO-6).

۷. مقاوم‌سازی جامعه با تقویت کارایی و عملکرد بیمه‌های تأمین اجتماعی

بیمه‌های تأمین اجتماعی می‌توانند به تقویت اعتماد عمومی در جامعه کمک کنند. وجود یک سیستم معتبر و قابل اعتماد برای پشتیبانی مالی افراد در مواقع بحرانی، باعث افزایش اعتماد مردم به دولت و نظام حکومتی می‌شود. از طرفی بیمه‌های تأمین اجتماعی، می‌توانند به کاهش فقر و نابرابری اقتصادی کمک کنند. با فراهم کردن حمایت مالی برای افراد کم‌دار، این بیمه‌ها می‌توانند به کاهش فاصله اقتصادی بین افراد جامعه منجر شوند (کد مربوطه: COGO-7-9).

۸. برقراری عدالت در بهره‌مندی عموم مردم از مناطق تفریحی و گردشگری

این اصل بر این اساس است که همه افراد، بدون تبعیض، به فرصت دسترسی به مناطق تفریحی و گردشگری برای تفریح و استراحت دست یابند. ایجاد امکانات عمومی مناسب، حمایت از حمل‌ونقل عمومی مؤثر و تضمین دسترسی آسان به این مناطق، از جمله راه کارهایی هستند که می‌توانند بهره‌مندی عادلانه را تضمین کند (کد مربوطه: COGO-8).

۹. افزایش توانمندی‌های نوآور و رقابت‌پذیر در سایه ایجاد قطب‌های علمی توسط دولت

ایجاد قطب‌های علمی توسط دولت می‌تواند به توسعه و تقویت زیرساخت‌های علمی و فناوری در کشور منجر شود. این شامل ایجاد دانشگاه‌های پیشرفته، مراکز تحقیقاتی و فضاهای کارآفرینی

است که افراد را در تولید دانش و فناوری جدید تشویق می‌کند. همچنین ایجاد قطب‌های علمی، باعث تشویق به نوآوری و کارآفرینی می‌شود. این امر با ایجاد ارتباطات بین دانشگاه‌ها، صنعت و دولت، ایجاد فرصت‌های کارآفرینی و انتقال تکنولوژی‌های نوین به صنایع و شرکت‌ها را تسهیل می‌کند (کد مربوطه: COGO-10).

۱۰. تقویت کیفی اجرای برنامه‌ها و پروژه‌های دولتی با ورود مردم در مسئله نیازسنجی

مشارکت مردم در فرایند نیازسنجی به این کمک می‌کند که نیازهای واقعی و اساسی جامعه شناسایی شود. این اطلاعات اساسی برای طراحی برنامه‌ها و پروژه‌های دولتی مناسب و کارآمد است. به عبارت دیگر، شرکت مردم در نیازسنجی می‌تواند به افزایش اثربخشی و کارایی برنامه‌ها و پروژه‌های دولتی منجر شود؛ زیرا وقوع این مشارکت باعث می‌شود که این برنامه‌ها و پروژه‌ها به شکلی طراحی شوند که واقعاً به نیازهای مردم پاسخ دهند و از منابع موجود به بهترین نحو استفاده شود (کد مربوطه: COGO-11).

۱۱. مقاوم‌سازی مردم و ارتقای تعادل اجتماعی با عدالت در ارائه یارانه‌های دولتی به اقشار ضعیف جامعه توسط حکومت

ارائه یارانه‌های دولتی با تمرکز بر اقشار ضعیف جامعه می‌تواند به کاهش نابرابری‌های اجتماعی کمک کند. این یارانه‌ها با ایجاد فرصت‌های برابر برای دسترسی به منابع و خدمات، افراد را از نظر اجتماعی و اقتصادی تقویت می‌کنند. علاوه بر آن، ارائه یارانه‌های دولتی به افراد ضعیف جامعه، می‌تواند به تقویت اعتماد عمومی به دولت کمک کند. این اقدامات نشان می‌دهد که دولت به تأمین نیازهای اساسی و بهبود شرایط زندگی تمامی افراد جامعه اهمیت می‌دهد (کد مربوطه: COGO-12).

پ. سیاست‌های بخش سیاسی مرتبط با حاکمیت (POGO)

در ساحت حاکمیت یک جامعه، دسته‌ای از سیاست‌ها هستند که مخاطب آن‌ها، فضای سیاسی ناظر بر حاکمیت است؛ بدین ترتیب پس از شناسایی این دسته از سیاست‌ها، عناوین و تبیین هر یک از موارد و نیز اینکه هر مورد چگونه موجب تقویت یک جامعه می‌شود، در این قسمت مورد مذاقه قرار گرفته است. با تأمل در مضامین به‌دست‌آمده از پالایش مدارک، می‌توان نتیجه گرفته که برای تقویت یک جامعه در ساحت سیاسی حاکمیت، لازم است به موضوعات زیر توجه شود:

۱. دستیابی به امنیت انرژی جهت تضمین زیست اجتماعی توسط حکومت

دستیابی به امنیت انرژی و حفظ آن، در مراقبت از امنیت ملی و حیات نسل‌های آینده اهمیت

زیادی دارد. یکی از مزایای برجسته آن، کاهش وابستگی به منابع انرژی غیرپایدار و محدود است که با توسعه منابع انرژی تجدیدپذیر و بهره‌گیری از فناوری‌های پاک، احتمال محدودیت در بهره‌مندی از منابع آب و سوخت‌های فسیلی کاهش می‌یابد. این کاهش وابستگی به منابع غیرپایدار، باعث حفاظت از امنیت انرژی می‌شود و در نتیجه، تضمین تأمین انرژی در طولانی‌مدت امنیت لازم را برای نسل‌های آینده را فراهم می‌کند (کد مربوطه: POGO1-2-14-26).

۲. مقاومت‌سازی نظام اداری با حذف تشکیلات موازی توسط حکومت

به‌روزرسانی ساختارهای حاکمیت بر اساس آخرین نیازهای روز، مزایای فراوانی دارد. اولین مورد این به‌روزرسانی در افزایش انعطاف‌پذیری و پاسخ‌گویی به چالش‌های جدید جامعه است. با تطور فناوری، اقتصاد و مسائل جهانی، ساختارهای حاکمیت به تغییر و تحول دائمی نیاز دارند تا بتوانند به بهترین شکل ممکن، به نیازها و مطالبات جامعه پاسخ دهند. به‌روزرسانی این ساختارها امکان جلب بهترین راه‌کارها، استفاده از فناوری‌های نوین و اعمال سیاست‌های کارآمد را به‌دنبال دارد. مزیت دوم این به‌روزرسانی، ایجاد حکومتی هوشمند و مبتنی بر داده است. با به‌کارگیری فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات و تحلیل داده‌های هوشمند، حکومت‌ها می‌توانند اطلاعات دقیق و به‌روز را دریافت و تحلیل کنند. این امکان باعث افزایش شفافیت، افزایش بهره‌وری در اداره امور مختلف و بهبود ارتباطات میان حاکمیت و شهروندان می‌شود (کد مربوطه: POGO-3).

۳. تقویت امنیت و توسعه اجتماعی با مدیریت هوشمند اتباع مهاجر توسط حکومت

مدیریت هوشمند اتباع مهاجر توسط حکومت، سلسله اقداماتی است که می‌تواند به بهبود شرایط زندگی و تقویت نظارت بر فعالیت اجتماعی افراد مهاجر و همچنین، بهره‌وری جامعه از آنان کمک کند. اولین مزیت این است که حکومت با تعیین وضعیت قانونی و اجتماعی مهاجران، می‌تواند از توانمندی‌ها و مهارت‌های آنان به بهترین نحو بهره‌مند شود. این اقدام به یک مدیریت هوشمندانه از منابع انسانی کشور منجر می‌شود و می‌تواند در توسعه اقتصاد و فرهنگ جامعه تأثیرگذار باشد. دومین مزیت مدیریت هوشمند اتباع مهاجر این است که ایجاد شرایط مناسب برای یادگیری و آموزش این افراد، به‌منظور یکسان‌سازی فرهنگ و ارتقای مهارت‌های آنان، می‌تواند بهره‌وری و توسعه را ترویج کند. آموزش مهاجران به زبان محلی، آشنایی با قوانین و فرهنگ محلی و ارتقای مهارت‌های کاری آن‌ها، به تضمین هماهنگی بهتر و مشارکت مؤثر آن‌ها در جامعه کمک می‌کند. این اقدامات درازمدت به سودمندی‌های اقتصادی و اجتماعی جامعه منجر می‌شود (کد مربوطه: POGO-15).

۴. اجرای بهینه برنامه‌ها و سیاست‌های دولتی با تقویت حکمرانی محلی

حکمرانی محلی به افراد در سطح محلی این فرصت را می‌دهد تا در تصمیم‌گیری‌های مربوط به زندگی روزمره و توسعه محلی خود مشارکت داشته باشند. این امر باعث افزایش شفافیت، پاسخ‌گویی به نیازهای محلی و ترویج مشارکت مردم در مسائل جامعه می‌شود. همچنین حکمرانی محلی به افراد امکان می‌دهد که مستقیماً در مسائل محلی مشارکت کنند. این امر باعث می‌شود تا تصمیم‌ها بهتر با نیازها و خواسته‌های واقعی مردم هماهنگ شوند و رشد معنادارتری ایجاد شود. از طرفی حکمرانی محلی می‌تواند به توازن توسعه میان مناطق کمک کند. با ایجاد فرصت‌ها و امکانات متناسب با نیازهای هر منطقه، این نوع حکمرانی می‌تواند به جلوگیری از نابرابری‌های منطقه‌ای کمک کرده و توسعه پایدارتری را ترویج کند (کد مربوطه: POGO-16).

۵. تقویت امنیت و سلامت اجتماعی برای مقابله با بیوتروریسم توسط حکومت

مقابله با بیوتروریسم توسط حکومت، می‌تواند به چندین نحو به تقویت جامعه کمک کند. اولین مزیت این است که این اقدامات باعث افزایش امنیت جامعه می‌شود. بیوتروریسم به معنای استفاده از فراگیرهای بیولوژیکی به عنوان ابزار تروریستی است و ممکن است به انتشار بیماری‌ها یا ویروس‌های خطرناک منجر شود. حکومت با اتخاذ سیاست‌های مناسب در زمینه‌های امنیت ملی، نظارت بر مراکز حساس و تدابیر پیشگیری، می‌تواند از جامعه خود در برابر این تهدیدها محافظت و احساس امنیت در بین شهروندان را تقویت کند. در دومین مزیت، مقابله با بیوتروریسم می‌تواند به افزایش هم‌بستگی و همکاری بین‌المللی منجر شود. حکومت می‌تواند با همکاری با سایر کشورها، سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی، در زمینه‌های پیشگیری و مقابله با بیوتروریسم فعالیت کند. این همکاری‌ها باعث تقویت نقش جامعه بین‌المللی در مقابله با تهدیدهای جهانی می‌شود و به جامعه اجازه می‌دهد تا از تجربیات و تخصص دیگران بهره‌مند شود (کد مربوطه: POGO-27).

۶. تقویت تعادل اجتماعی در بستر جانمایی استاندارد جمعیتی توسط حکومت

اسکان جمعیت در نقاطی که با آمایش مناسبی طراحی شده‌اند، می‌تواند به کاهش هزینه‌های نگهداری زیرساخت‌های شهری و روستایی کمک کند. این شامل هزینه‌های نگهداری جاده‌ها، شبکه‌های آبیاری و امکانات مختلف در حوزه‌های اجتماعی، سلامت و بهداشت و نیز سیستم‌های ارتباطی است (کد مربوطه: POGO-30).

۷. ساخت دولتی خلاق و نوآور و چابک در سایه کوچک‌سازی پیکره آن

ساختارهای دولتی کوچک‌تر، معمولاً به مدیریت سریع‌تر و کارآمدتر کمک می‌کنند. این کاهش

در زمان و هزینه می‌تواند بهبودی مهم در ارائه خدمات دولتی و اجرای برنامه‌ها و پروژه‌های مختلف به مردم را به همراه داشته باشد. دولت‌های کوچک‌تر، معمولاً انعطاف‌پذیری بیشتری دارند و به راحتی می‌توانند به تغییرات در شرایط جامعه و جهان پاسخ دهند. این انعطاف‌پذیری می‌تواند اجازه دهد تا دولت سریع‌تر واکنش نشان دهد و به بهبود شرایط جامعه کمک کند (کد مربوطه: POGO-31).

۸. افزایش توانایی تولید داخلی انرژی در سایه استفاده از فناوری‌های نوین توسط حکومت

افزایش توانایی تولید داخلی انرژی، از وابستگی به واردات انرژی خارجی می‌کاهد و به کشور امکان می‌دهد تا استقلال انرژی خود را تقویت کند. این استقلال انرژی می‌تواند کشور را در برابر نوسان‌های قیمتی و سیاسی در بازار جهانی مقاوم‌تر کند (کد مربوطه: POGO-32).

۹. ارتقای سطح علمی و فناوری در کشور با حمایت حکومت از بازگشت نخبگان

حضور نخبگان در بخش‌های کلیدی سیاسی، اقتصادی و فرهنگی می‌تواند به توسعه صنایع بالقوه و نوآوری در آن‌ها کمک کند. فراهم کردن لوازم بازگشت آنان به کشور نیز در ارائه امکانات مناسب به آن‌ها می‌تواند به ایجاد شرکت‌های فناورانه، پژوهشگاه‌ها، و مراکز تحقیقاتی در زمینه‌های مختلف منجر شود (کد مربوطه: POGO-34).

۱۰. تقویت نفوذ سیاسی - فرهنگی حاکمیت در دنیا با حمایت از ایرانیان خارج از کشور

ایرانیان خارج از کشور، معمولاً با فرهنگ و ارزش‌های ایرانی آشنا هستند و از آن‌ها حمایت می‌کنند. ایجاد ارتباطات فعال با این افراد می‌تواند به تبلیغ و ارتقای فرهنگ و ارزش‌های ایرانی در جهان کمک کند. علاوه بر آن، ایرانیان خارج از کشور ممکن است در زمینه‌های فناوری و دانش توانایی‌های بالقوه‌ای داشته باشند که می‌توانند به توسعه و پیشرفت کشور کمک کنند. ایجاد ارتباطات فعال با این افراد، به تسهیل تبادل فناوری و دانش و ایجاد همکاری‌های مؤثر در این زمینه‌ها کمک می‌کند (کد مربوطه: POGO-17-18-95-21-36).

۱۱. تقویت هم‌بستگی و انسجام اجتماعی با گسترش رویکرد جامعه‌محوری در تأمین امنیت

رویکرد جامعه‌محور در تأمین امنیت، معمولاً بر ایجاد اعتماد و هم‌بستگی اجتماعی تأکید دارد. این امر می‌تواند به تقویت ارتباطات اجتماعی، افزایش هم‌بستگی و کاهش تعارض‌های جامعه کمک کند. همچنین این سیاست به مشارکت فعال مردم در فرایند تأمین امنیت توجه دارد. این امر می‌تواند به توسعه ارتباطات بین مردم و نهادهای مربوطه، ایجاد حس مسئولیت مشترک و افزایش مشارکت مردم در فعالیت‌های امنیتی کمک کند (کد مربوطه: POGO-22).

۱۲. جلوگیری از تهدیدها و تجاوزها و مقابله مؤثر با آنها، در سایه برخورداری از بازدارندگی هوشمند در حکومت

استفاده از بازدارنده‌های هوشمند، معمولاً به کاهش زمان و هزینه مربوط به تشخیص و مقابله با تهدیدها منجر می‌شود؛ زیرا این سیستم‌ها قادرند تهدیدها را به‌صورت خودکار و سریع شناسایی کنند و به آنها پاسخ دهند. از طرفی بازدارنده‌های هوشمند، معمولاً از قابلیت‌های هوشمندی، مانند یادگیری ماشینی و تحلیل داده‌های بزرگ برخوردارند که به افزایش دقت و کارایی در تشخیص و مقابله با تهدیدها کمک می‌کند (کد مربوطه: POGO-23).

۱۳. دستیابی به توسعه پایدار در سایه بهره‌مندی حداکثری از موقعیت راهبردی کشور

با بهره‌مندی از موقعیت راهبردی کشور و استفاده بهینه از منابع طبیعی مانند نفت، گاز، معادن و آب، می‌توان به توسعه صنایع و کسب‌وکارهای مرتبط با این منابع، ارتقای زیرساخت‌ها و رشد اقتصادی پایدار کمک کرد. موقعیت راهبردی کشور به افزایش صادرات و تجارت بین‌المللی کمک می‌کند؛ زیرا کشور می‌تواند به‌عنوان یک مرکز ترانزیت و تجاری بین‌المللی در منطقه یا جهان شناخته شود (کد مربوطه: POGO-4).

۱۴. تثبیت و تقویت اقتدار محور مقاومت با حمایت از جریان‌های وحدت‌آفرین در جهان اسلام

جریان‌های وحدت‌آفرین، معمولاً در تقویت اقتدار و تأثیرگذاری اسلام در سطح جهان نقش مهمی دارند. حمایت از این جریان‌ها می‌تواند به تقویت این اقتدار و تأثیرگذاری کمک کند. همچنین جریان‌های وحدت‌آفرین، معمولاً در برابر تهدیدهای خارجی و تبعیض‌های اسلام‌ستیزی مقاومت می‌کنند. حمایت از این جریان‌ها می‌تواند به تقویت مقاومت در برابر تهدیدهای خارجی و حفظ منافع اسلامی کمک کند (کد مربوطه: POGO-5-10).

۱۵. توسعه اقتصادی و فرهنگی - اجتماعی مناطق مرزی با برقراری امنیت کامل در آن مناطق توسط حکومت

با ایجاد امنیت در مناطق مرزی، امکان ایجاد و توسعه زیرساخت‌های حمل‌ونقل، انرژی، ارتباطات و سایر زیرساخت‌ها در این مناطق فراهم می‌شود که این می‌تواند به توسعه اقتصادی و فرهنگی - اجتماعی این مناطق کمک کند. علاوه‌برآن، امنیت در مناطق مرزی به تسهیل تجارت و تبادلات با مناطق مجاور کمک می‌کند. این امر می‌تواند به افزایش تبادلات تجاری و اقتصادی بین مناطق مرزی و کشورهای مجاور منجر شود (کد مربوطه: POGO-7).

ت. سیاست‌های تکوینی مرتبط با حاکمیت (GOGO)

در ساحت حاکمیت یک جامعه، دسته‌ای از سیاست‌ها هستند که مخاطب آن‌ها فضای تکوینی ناظر بر حاکمیت است؛ بدین ترتیب پس از شناسایی این دسته از سیاست‌ها، مشخص شد که سیاستی که به این حوزه اشاره داشته باشد، وجود ندارد و از این جهت، نوعی خلأ در سیاست‌های تکوینی مرتبط با حاکمیت در میان برنامه‌های توسعه وجود دارد.

دوم. سیاست‌های جاری تقویت جامعهٔ مقاوم در حوزه مردم

الف. سیاست‌های فردی مرتبط با مردم (INPE)

در ساحت مردم یک جامعه، دسته‌ای از سیاست‌ها هستند که مخاطب آن‌ها فضای فردی ناظر بر مردم است؛ بدین ترتیب پس از شناسایی این دسته از سیاست‌ها، عناوین و تبیین هر کدام از موارد و نیز اینکه هر مورد چگونه موجب تقویت یک جامعه می‌شود، در این قسمت مورد مذاقه قرار گرفته است. با تأمل در مضامین به‌دست‌آمده از پالایش مدارک، می‌توان نتیجه گرفت که برای تقویت یک جامعه در ساحت فردی مردم، لازم است به موضوعات زیر توجه شود:

توانمندسازی افراد آسیب‌دیدهٔ اجتماعی به‌منظور مقاوم‌سازی آن‌ها در برابر آسیب‌های آتی
با توانمندسازی، افراد آسیب‌دیده اجتماعی از مهارت‌های جدید یاد می‌گیرند و قدرت اعتماد به نفس خود را تقویت می‌کنند که این امر می‌تواند بهبودی برای روابط شخصی و حرفه‌ای آن‌ها به همراه داشته باشد. همچنین توانمندسازی افراد می‌تواند به آن‌ها کمک کند تا توانایی‌های تصمیم‌گیری خود را تقویت کنند و بهترین تصمیم‌ها را در مواجهه با چالش‌ها و فرصت‌ها اتخاذ کنند (کد مربوطه: INPE-01).

ب. سیاست‌های جمعی مرتبط با مردم (COPE)

در ساحت مردم یک جامعه، دسته‌ای از سیاست‌ها هستند که مخاطب آن‌ها فضای جمعی ناظر بر مردم است؛ بدین ترتیب پس از شناسایی این دسته از سیاست‌ها، عناوین و تبیین هر کدام از موارد و نیز اینکه هر مورد چگونه موجب تقویت یک جامعه می‌شود، در این قسمت مورد مذاقه قرار گرفته است. با تأمل در مضامین به‌دست‌آمده از پالایش مدارک، می‌توان نتیجه گرفت که برای تقویت یک جامعه در ساحت جمعی مردم، لازم است به موضوعات زیر توجه شود:

۱. مدیریت آسیب‌های اجتماعی با شناسایی نقاط بحران‌خیز و آسیب‌زا توسط مردم

با توجه به شناسایی دقیق آسیب‌های اجتماعی، برنامه‌ها و سیاست‌های اجتماعی می‌توانند بهبود

یابند و به‌طور مستقیم به مشکلات و نیازهای واقعی جامعه پاسخ دهند. همچنین با شناسایی نقاط بحران خیز و آسیب‌زا، امکان اتخاذ تدابیر امنیتی و پیشگیری از وقوع جرم و جنایت در جامعه فراهم می‌شود که این امر به تقویت امنیت و ثبات اجتماعی کمک می‌کند (کد مربوطه: COPE-1).

۲. ایجاد فرصت‌هایی برای مشارکت مردم در فرایند تصمیم‌گیری با سنجش مستمر سرمایه اجتماعی

با شرکت مردم در فرایند تصمیم‌گیری، اطلاعات و دیدگاه‌های مختلف درباره مسائل مورد بحث جمع‌آوری می‌شود که این می‌تواند به بهبود کیفیت تصمیم‌گیری و اجرایی آن کمک کند و به ایجاد تصمیماتی متوازن‌تر و بهتر منجر شود. با دسترسی به دیدگاه‌های مختلف و تجربیات متنوع مردم، می‌توان به بهترین راه‌حل برای مسائل و چالش‌های اجتماعی دست یافت. این فرصت‌ها می‌توانند در حل مشکلات اجتماعی و ارتقای سطح زندگی جامعه، رشد چشمگیری داشته باشند (کد مربوطه: COPE-2).

۳. تقویت عملکرد حوزه تربیت و آموزش جوانان با ایجاد فضاهای لذت‌بخش برای آنان

فضاهای لذت‌بخش و جذاب در فرایند آموزش و تربیت، باعث افزایش انگیزه و تعهد جوانان به فعالیت‌های آموزشی می‌شود. وقتی که آموزش و یادگیری به‌صورت جذاب و لذت‌بخش ارائه می‌شود، جوانان بیشتر در فعالیت‌ها شرکت خواهند کرد و از تجربه آموزشی خود کمال بهره را خواهند برد. از طرف دیگر، فضاهای لذت‌بخش در فرایند یادگیری و درک مفاهیم رشد چشمگیری ایجاد می‌کند؛ به‌طوری که با استفاده از روش‌های آموزشی مبتنی بر بازی، سرگرمی، هنر، ادبیات و سایر فعالیت‌های لذت‌بخش، جوانان بهتر و سریع‌تر می‌توانند مفاهیم را درک کنند (کد مربوطه: COPE-3).

پ. سیاست‌های بخش سیاسی مرتبط با مردم (POPE)

در ساحت مردم یک جامعه، دسته‌ای از سیاست‌ها هستند که مخاطب آن‌ها فضای سیاسی ناظر بر مردم است؛ بدین ترتیب پس از شناسایی این دسته از سیاست‌ها، عناوین و تبیین هر کدام از موارد و نیز اینکه هر مورد چگونه موجب تقویت یک جامعه می‌شود، در این قسمت مورد مذاقه قرار گرفته است. با تأمل در مضامین به‌دست‌آمده از پالایش مدارک، می‌توان نتیجه گرفت که برای تقویت یک جامعه در ساحت سیاسی مردم، لازم است به موضوعات زیر توجه شود:

۱. توسعه مهارت‌ها و توانایی‌های نسل جوان با مشارکت دادن آنان در امور اجتماعی و سیاسی

مشارکت در امور اجتماعی - سیاسی، افراد را به تعامل با دیگران، برقراری ارتباطات مؤثر و مذاکره با دیگران تشویق می‌کند. این تجربه‌ها می‌توانند موجب تقویت مهارت‌های ارتباطی شخصی

و حرفه‌ای جوانان شوند و آن‌ها را در مواجهه با مشکلات و بحران‌ها مقاوم‌تر سازند. علاوه بر آن با فعالیت در امور اجتماعی - سیاسی، فرصتی برای آموزش و توسعه مهارت‌های مدیریت و رهبری ایجاد می‌شود؛ به‌طوری که این فرصت‌ها به جوانان اجازه می‌دهد تا مسئولیت‌های مختلف را بپذیرند، تصمیمات اجتماعی را اتخاذ کنند و توانایی‌های رهبری خود را تقویت دهند (کد مربوطه: POPE-1).

۲. حفظ استقلال ملی در سایه برخورداری مردم از روحیه ایستادگی در برابر ظلم

وجود روحیه ایستادگی در برابر ظلم در میان مردم، اراده ملی را تقویت می‌کند. این روحیه مردم را به دفاع از استقلال و سیاست‌های ملی خود تشویق و تضمین می‌کند که آن‌ها در مواجهه با فشارهای خارجی و داخلی، توانایی مقاومت را خواهند داشت. از طرفی روحیه ایستادگی در برابر ظلم، می‌تواند به تقویت وحدت ملی کمک کند. زمانی که مردم به یکدیگر احساس هم‌گرایی داشته باشند و با یکپارچگی در مقابل تهدیدها بایستند، وحدت ملی تقویت می‌شود و تفکرهای تفرقه‌افکن کاهش می‌یابد (کد مربوطه: POPE-3).

ت. سیاست‌های تکوینی مرتبط با مردم (GOPE)

در ساحت مردم یک جامعه، لازم است سیاست‌هایی وجود داشته باشد که مخاطب آن‌ها فضای تکوینی ناظر بر مردم باشد. اما پس از بررسی سیاست‌های موجود، موردی مرتبط با این بخش یافت نشده است.

سوم. سیاست‌های جاری تقویت جامعه مقاومت در حوزه نهادهای مدنی

الف. سیاست‌های فردی مرتبط با نهادهای مدنی (INCI)

در ساحت نهادهای مدنی یک جامعه، لازم است سیاست‌هایی وجود داشته باشد که مخاطب آن‌ها فضای فردی ناظر بر این نهادها باشد؛ اما پس از بررسی سیاست‌های موجود، موردی مرتبط با این بخش یافت نشد.

ب. سیاست‌های جمعی مرتبط با نهادهای مدنی (COCI)

در ساحت نهادهای مدنی یک جامعه، دسته‌ای از سیاست‌ها هستند که مخاطب آن‌ها فضای جمعی ناظر بر این نهادها است؛ بدین ترتیب پس از شناسایی این دسته از سیاست‌ها، عناوین و تبیین هر کدام از موارد و نیز اینکه هر مورد چگونه موجب تقویت یک جامعه می‌شود، در این قسمت مورد مذاقه قرار گرفته است. با تأمل در مضامین به‌دست‌آمده از پالایش مدارک، می‌توان نتیجه گرفت که

برای تقویت یک جامعه در ساحت جمعی نهادهای مدنی لازم است به موضوعات زیر توجه شود:

۱. تقویت شخصیت و توانمندی کودکان با گسترش مهدکودک‌های مادرمحور توسط نهادهای غیردولتی

مهدکودک‌های مادرمحور فرصتی را برای کودکان فراهم می‌کنند تا مهارت‌های اجتماعی خود را توسعه دهند، از جمله همکاری، ارتباط برقرار کردن با دیگران و حل مسائل شخصی. شرکت در مهدکودک‌های مادرمحور، می‌تواند به پیشگیری از اختلال‌های رفتاری و اجتماعی کمک کند؛ زیرا کودکان به‌طور مستمر تحت نظر یک مادر خواهند بود و در معرض فعالیت‌های اجتماعی و تعامل با دیگران قرار می‌گیرند که این مهم، موجب تقویت مهارت‌های اجتماعی آنان می‌شود (کد مربوطه: COCI-3).

۲. تعمیق اصول و ارزش‌های دینی در جامعه از مسیر تشکلهای اجتماعی و هیئت‌های مذهبی

تشکلهای اجتماعی و هیئت‌های مذهبی می‌توانند به تقویت ارتباطات اجتماعی و افزایش انسجام در جامعه کمک کنند. این ارتباطات اجتماعی می‌توانند از طریق مشارکت در فعالیت‌های مختلف مذهبی، خدمات اجتماعی و فعالیت‌های خیریه تقویت شوند. همچنین فعالیت در تشکلهای اجتماعی و هیئت‌های مذهبی می‌تواند به ارتقای روحیه هم‌بستگی و کمک متقابل در جامعه کمک کند. اعضای این تشکلهای ممکن است به همکاری و هم‌بستگی در رفع مشکلات و نیازهای جامعه بپردازند و به ارتقای سطح زندگی مردم کمک کنند (کد مربوطه: COCI-2).

۳. پیشگیری از آسیب‌های حوزه کودکان و زنان با تأمین آزادی و امنیت برای فعالیت نهادهای مدنی در این زمینه

فعالیت نهادهای مدنی در زمینه حمایت از کودکان و زنان، به ترویج اطلاعات و آگاهی عمومی از حقوق و آسیب‌های آنها کمک می‌کند. این اطلاعات می‌توانند به پیشگیری از آسیب‌های احتمالی مرتبط با خشونت، سوءاستفاده و سایر مسائل مربوط به زنان و کودکان کمک کند. ایجاد فضایی برای فعالیت نهادهای مدنی در این زمینه، به تأمین حقوق قانونی برای زنان و کودکان کمک می‌کند. این نهادها می‌توانند به آنها کمک کنند تا از حقوق قانونی‌شان مطلع شوند و در صورت نیاز، طلب احقاق حقوق کنند (کد مربوطه: COCI-1).

پ. سیاست‌های بخش سیاسی مرتبط با نهادهای مدنی (POCI)

در ساحت نهادهای مدنی یک جامعه، دسته‌ای از سیاست‌ها هستند که مخاطب آنها فضای

سیاسی ناظر بر این نهادها است؛ بدین ترتیب پس از شناسایی این دسته از سیاست‌ها، عناوین و تبیین هر کدام از موارد و نیز اینکه هر مورد چگونه موجب تقویت یک جامعه می‌شود، در این قسمت مورد مذاقه قرار گرفته است. با تأمل در مضامین به‌دست‌آمده از پالایش مدارک، می‌توان نتیجه گرفت که برای تقویت یک جامعه در ساحت سیاسی نهادهای مدنی، لازم است به موضوعات زیر توجه شود:

۱. کاهش فقر و نیازمندی در حوزه مسکن در بستر همکاری دولت و نهادهای غیردولتی

در تأمین مناسب آن

نهادهای غیردولتی و دولت می‌توانند با همکاری در توسعه و اجرای طرح‌های مشترک مسکن، به افزایش تأمین مسکن مناسب برای افراد نیازمند کمک کنند. از جمله این طرح‌ها، می‌توان به ساخت‌وساز، بازسازی منازل فرسوده و ارائه وام‌های مسکن با شرایط مناسب اشاره کرد (کد مربوطه: POCI-16).

۲. توسعه و تقویت فرهنگ اطلاع‌رسانی در سایه ورود بخش خصوصی در تولید

محتواهای مناسب

شرکت‌ها و سازمان‌های خصوصی می‌توانند در رسانه‌ها و پلتفرم‌های اجتماعی سرمایه‌گذاری کنند و محتوای مرتبط با اطلاع‌رسانی را ارائه دهند. این اقدام می‌تواند به انتقال اطلاعات، تقویت آگاهی و ارتباطات عمومی در جامعه کمک کند. علاوه بر آن، بخش خصوصی می‌تواند به ترویج محتوای آموزشی و اطلاعاتی درباره مسائل اجتماعی، فرهنگی، بهداشتی، محیط‌زیستی و سایر زمینه‌ها کمک کند. این اطلاعات می‌تواند به افزایش دانش جامعه در این زمینه‌ها یاری دهد (کد مربوطه: POCI-17).

۳. رشد آگاهی اجتماعی از فرهنگ اسلامی - ایرانی در سایه ورود نهادهای مدنی به

اجرای برنامه‌های فرهنگی

این نهادها می‌توانند با انتشار محتوای مرتبط با ارزش‌ها و آموزه‌های اسلامی در رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی، به ترویج و تقویت فرهنگ اسلامی - ایرانی کمک کنند. همچنین برگزاری مراسم و مناسبت‌های مذهبی مانند نماز جماعت، مراسم عزاداری و جشن‌های دینی توسط این نهادها، می‌تواند به نشر و تقویت ارزش‌های اسلامی - ایرانی در جامعه منجر شود (کد مربوطه: POCI-14).

۴. بهبود اثربخشی حوزه سلامت اجتماعی با ایجاد فضای رقابتی میان بخش‌های

غیردولتی و عمومی

رقابت بین بخش‌های غیردولتی و عمومی می‌تواند انگیزه‌ای برای بهبود کیفیت خدمات و محصولات در حوزه سلامت ایجاد کند. این رقابت می‌تواند به بهبود فرایندها، کاهش هزینه‌ها و

افزایش رضایت مشتریان منجر شود. این رقابت به توسعه و ارائه خدمات متنوع و گسترده‌تر در حوزه سلامت منجر می‌شود و این خدمات می‌توانند شامل خدمات پیشگیری، خدمات درمانی و خدمات حمایتی اجتماعی برای افراد مختلف باشد (کد مربوطه: POCI-10).

۵. تأمین امنیت مالی دولت با حمایت آن از صادرات غیرنفتی بخش خصوصی

دولت می‌تواند با ارائه تسهیلات مالی و اعطای وام‌ها با شرایط مناسب به کسب‌وکارهای صادرکننده، ایجاد حمایت مالی و مالیاتی برای آن‌ها فراهم کند. این اقدام می‌تواند به توسعه صادرات غیرنفتی کمک کند و در نتیجه، به افزایش درآمد ارزی کشور منجر شود. دولت می‌تواند با ارائه تسهیلات در مقام صادرات مانند تسهیل در گمرکات، تسهیل در حمل‌ونقل و ارتباطات بین‌المللی و ارائه خدمات پشتیبانی به کسب‌وکارهای صادرکننده، به تقویت فرایندهای صادراتی کمک کند (کد مربوطه: POCI-11).

۶. تقویت دیپلماسی فرهنگی با صادرات کالاهای فرهنگی به دیگر کشورها در بستر نهادهای مدنی

نهادهای مدنی می‌توانند با صادرات کالاهای فرهنگی متنوع مانند کتب، محصولات هنری، موسیقی، فیلم، صنایع دستی و غیره، فرهنگ ایران را به کشورهای دیگر معرفی و ارتباطات فرهنگی را تقویت کنند. این نهادها می‌توانند با استفاده از رسانه‌های اجتماعی، وبسایت‌ها، پادکست‌ها، و سایر فناوری‌های نوین، پیام‌ها و محتوای فرهنگی را به کشورهای دیگر انتقال دهند و ارتباطات بین‌المللی را تسهیل کنند (کد مربوطه: POCI-15).

۷. افزایش درآمد و تقویت اشتغال در سایه تجاری‌سازی دستاوردهای پژوهشی توسط نهادهای مدنی

ایجاد شرکت‌های استارت‌آپ با هدف انجام فعالیت‌های مرتبط با دستاوردهای پژوهشی، می‌تواند به تجاری‌سازی این دستاوردها کمک کند. این شرکت‌ها می‌توانند با استفاده از فناوری‌های نوین و دانش پژوهشی، محصولات و خدمات جدیدی را به بازار عرضه کنند. نهادهای مدنی می‌توانند با همکاری با صنعت و بازار، دستاوردهای پژوهشی را به محصولات و خدمات تجاری تبدیل کنند. این همکاری‌ها می‌تواند با انجام پروژه‌های مشترک، انتقال فناوری، و تبادل دانش صورت گیرد (کد مربوطه: POCI-18).

ت. سیاست‌های تکوینی مرتبط با نهادهای مدنی (GOCI)

در ساحت نهادهای مدنی یک جامعه، لازم است سیاست‌هایی وجود داشته باشد که مخاطب

آن‌ها، فضای تکوینی ناظر بر این نهادها باشد؛ اما پس از بررسی سیاست‌های موجود، موردی مرتبط با این بخش یافت نشد.

چهارم. سیاست‌های جاری تقویت جامعهٔ مقاوم در حوزه فرهنگ سیاسی و اجتماعی

الف. سیاست‌های فردی مرتبط با فرهنگ سیاسی و اجتماعی (INCU)

در ساحت فرهنگ سیاسی و اجتماعی یک جامعه، دسته‌ای از سیاست‌ها هستند که مخاطب آن‌ها فضای فردی ناظر بر فرهنگ است؛ بدین ترتیب پس از شناسایی این دسته از سیاست‌ها، عناوین و تبیین هر کدام از موارد و نیز اینکه هر مورد چگونه موجب تقویت یک جامعه می‌شود، در این قسمت مورد مذاقه قرار گرفته است. با تأمل در مضامین به‌دست‌آمده از پالایش مدارک، می‌توان نتیجه گرفت که برای تقویت یک جامعه در ساحت فردی فرهنگ سیاسی و اجتماعی لازم است به موضوعات زیر توجه شود:

۱. تقویت حرفه‌ای‌گرایی و عمل به تکالیف میان مسئولان با تعمیق فرهنگ وجدان‌کاری در آن‌ها

فرهنگ‌سازی ارتقای سطح مطالعه در جامعه، نتایج بسیاری دربردارد که به‌طور کلی به تحول فرهنگی و ترقی جامعه کمک می‌کند. اولین مورد آن است که ارتقای سطح مطالعه، باعث افزایش دانش و آگاهی عمومی می‌شود. زمانی که جامعه به مطالعه توجه بیشتری داشته باشد، دانشمندان، نویسندگان و فعالان فرهنگی می‌توانند اثرهای مثبت خود را بر جامعه ارائه دهند و به ارتقای سطح دانش جمعی کمک کنند. دومین مزیت این است که ارتقای سطح مطالعه، به توسعهٔ تفکر و تجزیه و تحلیل در جامعه کمک می‌کند. مطالعه فرد را به تفکر انتقادی تشویق می‌کند و او را قادر می‌سازد تا به دیدگاه‌های متنوع دست یابد. این توانایی تفکر انتقادی در جامعه، باعث می‌شود که افراد بهتر بتوانند با چالش‌ها و مسائل پیچیده مواجه شوند و راه‌حل‌های بهتری پیدا کنند. در نهایت، ارتقای سطح مطالعه، به ترویج فرهنگ ادبیات و هنر در جامعه کمک می‌کند. مطالعه به فرد امکان می‌دهد تا به زندگی از طریق چشم‌اندازهای مختلف نگاه کند و به توسعهٔ احساس هنری و ادبی جامعه کمک کند. این ارتقا در زمینهٔ فرهنگ و هنر، باعث غنی‌تر شدن جامعه و ارتقای سطح زندگی فردی و اجتماعی می‌شود. از نمونه‌های سیاست‌ها و قوانین جاری در کشور که بیانگر توجه حاکمیت به این مهم است، می‌توان به اساسنامه شورای عالی انقلاب فرهنگی مصوب ۱۳۷۶/۰۸/۲۰ اشاره کرد که در این راستا، ارائهٔ تسهیلات دولتی به جامعه در خصوص گذراندن دوران تحصیلی در مدارس و دانشگاه‌ها با هزینهٔ بسیار اندک حائز توجه است (کد مربوطه: INCU-5).

۲. توسعه و رشد انضباط فردی در سایه قرار گرفتن در مسیر آموزه‌های دینی

آموزه‌های دینی اغلب ارزش‌هایی مانند اخلاق، صداقت، فروتنی و انضباط را ترویج می‌کنند. با اعمال این ارزش‌ها در زندگی، افراد می‌توانند انضباط فردی خود را تقویت کنند. همچنین در فضای اجتماعی آموزه‌های دینی به افراد می‌آموزند که با دیگران با کمال احترام برخورد کنند، روابط سالم داشته باشند و از رفتارهای نامناسب خودداری کنند. این نوع ارتباطات و رفتارها می‌تواند به تقویت انضباط فردی آن‌ها منجر شود (مربوطه: INCU-7).

۳. تقویت بنیه‌های فرهنگی با نظارت بر افراد داوطلب ورود به دانشگاه‌های فرهنگیان

برگزاری دوره‌هایی با محتوای فرهنگی، هنری، اخلاقی و ارزشی می‌تواند به داوطلبان کمک کند تا بنیه‌های فرهنگی خود را تقویت کنند. این دوره‌ها می‌توانند شامل مطالبی در مورد تاریخ، ادبیات، هنر، اخلاق، و مفاهیم دینی و فلسفی باشند. با تقویت بنیه‌های فرهنگی، افراد می‌توانند بهترین دانش و آگاهی را از فرهنگ خود و دیگر فرهنگ‌ها داشته باشند. این آگاهی می‌تواند به فهم بهتر مسائل فرهنگی و اجتماعی و بهبود ارتباطات میان فرهنگی کمک کند (مربوطه: INCU-6).

ب. سیاست‌های جمعی فرهنگ سیاسی و اجتماعی (COCU)

در ساحت فرهنگ سیاسی و اجتماعی یک جامعه، دسته‌ای از سیاست‌ها هستند که مخاطب آن‌ها فضای جمعی ناظر بر فرهنگ است؛ بدین ترتیب پس از شناسایی این دسته از سیاست‌ها، عناوین و تبیین هر کدام از موارد و توضیح اینکه هر مورد چگونه موجب تقویت یک جامعه می‌شود، در این قسمت مورد مذاقه قرار گرفته است. با تأمل در مضامین به‌دست‌آمده از پالایش مدارک، می‌توان نتیجه گرفت که برای تقویت یک جامعه در ساحت جمعی فرهنگ سیاسی و اجتماعی لازم است به موضوعات زیر توجه شود:

۱. تقویت کمال‌گرایی در جامعه با ترویج مفهوم شهادت توسط فرهنگ سیاسی و اجتماعی

رشد این فرهنگ باعث تقویت ارتباطات اجتماعی و افزایش هم‌بستگی در جامعه می‌شود. وقتی افراد به ایثار و از خودگذشتگی تمایل داشته باشند، این اقدامات می‌تواند ارتباطات انسانی را تقویت کنند و احساس تعلق به یکدیگر را درون جامعه را افزایش دهند. این ارتباطات مثبت میان افراد باعث افزایش همکاری، تعامل مثبت و افزایش انگیزه کمک به یکدیگر می‌شود. همچنین ترویج این فرهنگ می‌تواند به بهبود وضعیت اقتصادی جامعه کمک کند. ایثار و از خودگذشتگی باعث توسعه انسانی و اجتماعی می‌شود و افراد به ارتقای مهارت‌ها و توانمندی‌های خود می‌پردازند. این امور به افزایش تولید و ارتقای سطح زندگی افراد منجر می‌شود. در نهایت، تقویت این فرهنگ

می‌تواند به ایجاد جامعه‌ای پویا و پایدار کمک کند؛ زیرا افرادی که به ایثار و از خودگذشتگی تمایل دارند، در توسعه و بهبود شرایط اجتماعی، فرهنگی و حتی حفظ محیط زیست مشارکت می‌کنند و این افراد می‌توانند نقش مؤثری در حل مسائل جامعه ایفا کنند و به ارتقای کیفیت زندگی عمومی، تأمین امنیت ملی و ارتقای ارزش‌های اجتماعی و انسانی کمک کنند (کد مربوطه: COCU-11).

۲. تقویت توانمندی جامعه در برابر مشکلات با ساخت الگو و نماد در بستر فرهنگ

سیاسی و اجتماعی

ساختن الگو و نماد فرهنگی در یک جامعه، می‌تواند به تقویت مقاومت اجتماعی و ارتقای اراده ملت در مواجهه با چالش‌ها و تهدیدهای مختلف کمک کند. این الگوها و نمادها در اعتبارسنجی ارزش‌ها و اصول فرهنگی نقش بسیار مهمی دارند و به جامعه کمک می‌کنند تا هویت خود را حفظ کند و در برابر تحولات ناخوشایند مقاومت نشان دهد. این نمادها می‌توانند به‌عنوان ظهور عینی ارزش‌ها، تاریخ و تمدن ملت نقش ایفا کنند؛ به‌طوری که افراد را به هم‌بستگی و اتحاد در مقابل چالش‌ها تشویق کنند. ارتقای انگیزه و اراده ملت نیز یکی از مزایای حائز اهمیت ساختن الگو و نماد فرهنگی است. این الگوها به‌عنوان بافت‌های الهام‌بخش، به افراد امکان می‌دهند تا به‌دنبال اهداف بلندمدت و ایدئال‌های جامعه بروند. مردم با دیدن موفقیت‌ها و تلاش‌های الگوهای فرهنگی، انگیزه بیشتری برای تقویت مقاومت خود به خرج می‌دهند (کد مربوطه: COCU-7).

۳. توانمندسازی اجتماعی با توسعه فرهنگ وقف در بستر فرهنگ سیاسی و اجتماعی

یکی از آثار توسعه فرهنگ وقف این است که به حفظ و نگهداری میراث فرهنگی و تاریخی جامعه کمک می‌کند. وقف‌های فرهنگی، به اختصاص منابع مالی به کتب، هنرها و مکان‌های تاریخی کمک می‌کنند که در نتیجه، از فراموشی و تخریب این آثار بزرگ جلوگیری می‌شود. همچنین توسعه فرهنگ وقف باعث ارتقای سطح آموزش و دانش جامعه می‌شود. وقف‌های آموزشی به اختصاص دارایی‌ها به ساختمان‌های آموزشی، کتب و تجهیزات تحقیقاتی کمک می‌کنند. این امور باعث افزایش دسترسی به آموزش و بهبود سطح دانش جامعه می‌شود که در نهایت، به توسعه فردی و اجتماعی افراد کمک می‌کند و در مسیر توسعه پایدار جامعه نقش مؤثری ایفا می‌کند. از طرفی، توسعه فرهنگ وقف، به‌عنوان یک منبع سرمایه‌گذاری پایدار، مزیتی برای توسعه اقتصادی جامعه است. این منابع مالی مختص به وقف‌ها، به توسعه بخش‌های مختلف اقتصادی مانند صنعت، کشاورزی، و تجارت می‌پردازد (کد مربوطه: COCU-1).

۴. توجه به ارزش‌های اسلامی در تعاملات اقتصادی جامعه توسط فرهنگ سیاسی و اجتماعی اسلام با تأکید بر عدالت اقتصادی، اخلاق تجارت و مدیریت مالی به‌دور از سودجویی نابرابر، مبانی اخلاقی و عدالتی را در تعاملات اقتصادی ارائه داده است. این اصول می‌توانند باعث افزایش اعتماد، کاهش تبعیضات اقتصادی و تعادل بیشتر در توزیع ثروت شود. همچنین، تشویق به تشکیل صندوق‌ها و وقف‌ها در اسلام، باعث شفافیت و مدیریت مالی بهتر در جوامع می‌شود. مزیت اخلاقی اسلام در تعاملات اقتصادی بر اساس مفهوم مسئولیت اجتماعی نیز قابل بررسی است. اسلام تأکید دارد که اقتصاد باید به نحوی باشد که به توسعه اجتماعی و بهبود شرایط زندگی افراد منجر شود (کد مربوطه: COCU-2).

۵. کاهش نرخ ازدواج ناموفق (طلاق) در جامعه با گسترش ازدواج اسلامی در بستر فرهنگ سیاسی و اجتماعی

ازدواج به‌عنوان یک نظام اساسی در اسلام، ارتقای ارزش‌های خانواده و اخلاقی جامعه را منجر می‌شود. ازدواج در اسلام به‌عنوان یک عهد عاطفی و اخلاقی مطرح است و این امر باعث افزایش ارتباطات عاطفی و احترام متقابل بین اعضای خانواده خواهد شد. این امر از طریق حمایت از تشکیل خانواده و پرورش نسل جدید، به‌عنوان ستون اصلی تشکیل خانواده، باعث استحکام بنیان‌های اقتصادی و اجتماعی جامعه می‌شود و مسئولیت‌های اقتصادی و اجتماعی را بین اعضای خانواده تقسیم می‌کند. علاوه بر آن، در اسلام ازدواج به‌عنوان محفل تربیتی و تعلیمی تلقی می‌شود. این امر به‌معنای ایجاد فرصت‌هایی برای رشد و پیشرفت فردی اعضای خانواده است (کد مربوطه: COCU-3).

۶. توسعه مهارت‌های تحلیلی در مدیریت مشکلات جامعه توسط فرهنگ سیاسی و اجتماعی ارتقای قدرت تحلیلی مردم در جامعه، توانایی آن‌ها را در تحلیل و تفکر منطقی در مواجهه با مسائل را افزایش می‌دهد. این توانایی موجب می‌شود تا افراد قادر باشند داده‌ها را به‌درستی ارزیابی کنند و درک عمیقی از موضوعات داشته باشند؛ به‌طوری که در نهایت، به بهبود فرایند تصمیم‌گیری و اجرای برنامه‌ها منجر می‌شود. همچنین، ارتقای قدرت تحلیلی جامعه، باعث افزایش هوش جمعی و تفکر گروهی می‌شود. افراد با توانایی تحلیل قوی‌تر، بهترین تصمیمات گروهی را می‌توانند اتخاذ کنند (کد مربوطه: COCU-4-9).

۷. تقویت اثرگذاری اجتماعی برنامه‌های فرهنگی توسط فرهنگ سیاسی و اجتماعی

برنامه‌های فرهنگی دینی باعث ترسیم چارچوب اخلاقی و ارزشی در جامعه می‌شوند. این ارزش‌ها به‌عنوان راهنمایی برای رفتار افراد و ساختارهای اجتماعی عمل می‌کنند. از طریق این

برنامه‌ها، افراد با اصول دینی آشنا و تربیت می‌شوند و ارزش‌های انسانی آن‌ها ارتقا می‌یابد. از طرفی، رشد اثرگذاری برنامه‌های فرهنگی دینی، به تقویت هویت فرهنگی جامعه کمک می‌کند. این برنامه‌ها به ترویج اصول و مفاهیم فرهنگی دینی می‌پردازند و به جامعه کمک می‌کنند که هویت خود را حفظ کند و از ارتباطات مثبت با سایر فرهنگ‌ها بهره‌مند شود. هویت فرهنگی قوی، افراد را به هم‌بستگی و اتحاد در برابر چالش‌ها تشویق می‌کند و به انسجام اجتماعی و فرهنگی منجر خواهد شد (کد مربوطه: COCU-6).

۸. تعمیق باورهای دینی جامعه توسط فرهنگ سیاسی و اجتماعی

نظام‌ها و ساختارهای فرهنگی - اجتماعی می‌توانند تأثیر بسزایی روی باورهای دینی مردم داشته باشند. برای مثال، نظام‌های سیاسی و اجتماعی که از اصول انصاف و توزیع عادلانه منابع حمایت می‌کنند، می‌توانند به تقویت اعتقاد به ارزش‌های دینی، مانند عدالت اقتصادی کمک کنند. از طرف دیگر، از نقش رهبران و نخبه‌های مطرح در این حوزه نمی‌توان چشم‌پوشی کرد؛ چراکه این افراد می‌توانند با تبلیغ و ترویج ارزش‌ها و اصول مرتبط با دین، به تقویت باورهای دینی مردم کمک کنند. علاوه بر آن رویدادهای سیاسی و اجتماعی و رسانه‌ای، می‌توانند به عنوان وسیله‌ای برای ترویج و تبلیغ ارزش‌ها و اصول دینی عمل کنند. برای مثال، رسانه‌ها می‌توانند با ارائه مطالب و برنامه‌هایی با محوریت اخلاق و ارزش‌های دینی، در تقویت باورهای دینی مردم نقش داشته باشند (کدهای مربوطه مربوطه: COCU-10).

۹. تأثیرگذاری حداکثری بر مخاطب معارف دینی با بهره‌مندی از فناوری‌های نوین توسط نخبگان فرهنگی

با استفاده از فناوری‌های نوین مانند اینترنت، اپلیکیشن‌ها و رسانه‌های اجتماعی، می‌توان به دسترسی گسترده‌تری به مخاطبان دست یافت و معارف دینی را به گروه‌های بزرگی از جامعه هدف ارائه داد. این در حالی است که با استفاده از فناوری‌های نوین، می‌توان محتوای معارف دینی را با روندهای زمانی مخاطبان هماهنگ کرد و اطلاعات را به‌روز نگه داشت (کد مربوطه: COCU-2).

۱۰. تقویت هم‌بستگی فرهنگی و انسجام اجتماعی با محوریت مساجد محلات

مساجد محلات مرکزی برای ایجاد ارتباطات اجتماعی و فرهنگی در جوامع محلی هستند. این ارتباطات می‌توانند در ایجاد هم‌بستگی فرهنگی و انسجام اجتماعی نقش فعالی داشته باشند؛ به‌طوری که در مساجد بسیاری از برنامه‌های دینی، سخنرانی‌ها و فعالیت‌های فرهنگی می‌توانند به تقویت این ارزش‌ها و انسجام اجتماعی کمک کنند (کد مربوطه: COCU-5).

۱۱. توانمندسازی نسل جوان در مواجهه به چالش‌های دنیای معاصر با روزآمد کردن برنامه‌های درسی

برنامه‌های درسی به‌روز، می‌توانند به جوانان آموزش مهارت‌های تفکر انتقادی، تحلیلی و خلاقیت را ارائه دهند که این مهارت‌ها به آن‌ها کمک می‌کند تا بهتر بتوانند با چالش‌های پیچیده و متغیر دنیای معاصر روبه‌رو شوند. در خلال این برنامه‌ها می‌توان به جوانان آموزش‌هایی با محوریت فناوری‌های نوین ارائه کرد و آن‌ها را با استفاده صحیح و مؤثر از ابزارها و پلتفرم‌های دیجیتال آشنا کرد؛ به‌طوری که این مهارت‌ها می‌توانند در کنترل و مدیریت چالش‌های پیش روی این افراد مؤثر باشند (کد مربوطه: 9-COCU-6).

پ. سیاست‌های بخش سیاسی فرهنگ سیاسی و اجتماعی (POCU)

در ساحت فرهنگ سیاسی و اجتماعی یک جامعه، دسته‌ای از سیاست‌ها هستند که مخاطب آن‌ها فضای سیاسی ناظر بر فرهنگ است؛ بدین ترتیب پس از شناسایی این دسته از سیاست‌ها، عناوین و تبیین هر کدام از موارد و توضیح اینکه هر مورد چگونه موجب تقویت یک جامعه می‌شود، در این قسمت مورد مذاقه قرار گرفته است. با تأمل در مضامین به‌دست‌آمده از پالایش مدارک، می‌توان نتیجه گرفت که برای تقویت یک جامعه در ساحت سیاسی فرهنگ سیاسی و اجتماعی، لازم است موضوعات زیر مدنظر قرار گیرد:

۱. شناسایی تمایلات و نیازهای جامعه با تسلط بر روندهای تأثیرگذار در بستر فرهنگ

با تسلط بر روندهای تأثیرگذار فرهنگی، می‌توان بهترین برنامه‌ها را برای تأثیرگذاری بر افراد و جوامع را شناسایی کرد و از این طریق تأثیرگذاری بیشتری داشت. در سازمان‌ها، تسلط بر روندهای تأثیرگذار فرهنگی، به توسعه یک فرهنگ سازمانی سالم و پویا کمک می‌کند که این فرهنگ، می‌تواند در عملکرد موفق سازمانی، نقش بیشتری ایفا کند (کد مربوطه: 1-POCU).

۲. تقویت انگیزه و انرژی جامعه در راستای کار جهادی و شایسته توسط فرهنگ

با فرهنگ‌سازی ارزش‌هایی مانند کار جهادی و مسئولیت‌پذیری، سطح بهره‌وری از فعالیت‌ها به میزان چشمگیری افزایش می‌یابد و این تجربه‌ای است که بسیاری از سازمان‌ها و دستگاه‌ها، در خلال آن خواهند داشت. علاوه بر آن، اجرای این سیاست، باعث افزایش ارتباطات مثبت و همکاری بین افراد در جامعه می‌شود که این موضوع به ایجاد یک محیط کار سالم و پویا کمک می‌کند (کد مربوطه: 9-POCU).

۳. تقویت نظم اجتماعی با درونی‌سازی فرهنگ امر به معروف و نهی از منکر در مردم و مسئولان توسط فرهنگ

این سیاست به‌عنوان یک بخش از عمل دینی و فرهنگی باعث می‌شود، نظم اجتماعی با کمترین هزینه در جامعه حکم‌فرما شود؛ چراکه با درونی کردن این امر در جامعه، مردم ناخودآگاه آن را انجام می‌دهند و به‌تبع، از وقوع بسیاری از آسیب‌های اجتماعی نیز پیشگیری خواهد شد. درونی‌سازی امر به معروف و نهی از منکر، باعث ایجاد ارتباطات سالم و مؤثر در جامعه می‌شود و به افراد کمک می‌کند تا بهتر با یکدیگر ارتباط برقرار کنند (کد مربوطه: POCU-10).

۴. تعمیق و گسترش فرهنگ انقلابی در جامعه با زنده نگه‌داشتن اندیشه‌های رهبران انقلاب
فرهنگ انقلابی با اشاره به مبانی انقلاب اسلامی و مبارزات آن، هویت ملی را تقویت می‌کند و فرهنگ مقاومت را بر پایه آرمان‌های رهبران انقلاب تقویت خواهد کرد. از طرفی خاصیت توجه به اندیشه‌های رهبران انقلاب و ارزش‌های انقلابی آن است که انگیزه و اعتمادبه‌نفس افراد را در مسیر پیروزی در مواجهه با چالش‌ها و مشکلات تعمیق می‌بخشد (کد مربوطه: POCU-3).

۵. توسعه بازارهای داخلی و تقویت هویت ملی و فرهنگی در سایه کاهش نیاز مردم به کالاهای وارداتی

با توسعه بازارهای داخلی و تولید داخلی کالاها، اقتصاد ملی تقویت می‌شود و کشور از وابستگی به کالاهای وارداتی رها می‌شود. این در حالی است که با تولید داخلی کالاها و خدمات، هویت ملی و فرهنگی تقویت می‌شود و افراد ارتباط عمیق‌تری با محصولات و خدمات محلی برقرار می‌کنند. با کاهش نیاز به واردات، هزینه‌های مرتبط با تجارت و واردات نیز کاهش می‌یابد که این امر، به افزایش سودآوری و توسعه اقتصادی کمک می‌کند (کد مربوطه: POCU-7).

۶. تقویت مهارت‌های ارتباطی جوانان در برخورد با فرهنگ‌های بیگانه و تأثیرگذاری بر آن در بستر فرهنگ سیاسی و اجتماعی

به باور بسیاری از اندیشمندان، مفهوم تربیت و آموزش، نزدیک‌ترین ارتباط با مفهوم رشد و تقویت را دارد (Rahnavard et al., 2024). از طریق آموزش و توانمندسازی جوانان، می‌توان هویت فرهنگی و ملی را ارتقا داد و آن‌ها را در مواجهه با فرهنگ‌های بیگانه تقویت کرد. آموزش مهارت‌هایی مانند ارتباط میان فرهنگی، تعامل با محیط‌های فرهنگی مختلف و درک عمیق‌تر از تفاوت‌های فرهنگی، جوانان را برای مواجهه با فرهنگ‌های بیگانه آماده می‌سازد. جوانانی که با فرهنگ‌های بیگانه آشنا هستند، می‌توانند در تقویت ارتباطات بین‌المللی و فرهنگی نقش مؤثر داشته باشند و به فرهنگ کشور

خود برای جهانی‌تر شدن کمک کنند (کد مربوطه: POCU-11).

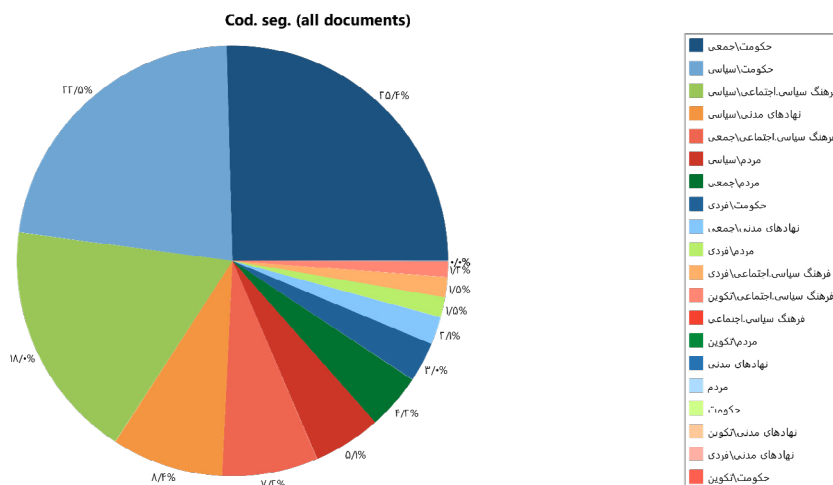
۷. **تقویت سطح امنیت ملی با گسترش فرهنگ هم‌گرایی و وحدت میان اقوام و اقلیت‌ها**
با ایجاد فرهنگ هم‌گرایی و وحدت میان اقوام و اقلیت‌ها، احتمال بروز بحران‌های سیاسی و اجتماعی کاهش می‌یابد و استحکام سیاسی و امنیتی کشور تقویت می‌شود؛ به‌طوری که کشور در برابر تهدیدها و اعتدال خارجی مقاومت بیشتری از خود نشان می‌دهد و احتمال تجاوزها و حملات از سوی دشمنان کاهش می‌یابد. علاوه‌برآن، همکاری و تعامل میان اقوام و اقلیت‌ها، باعث افزایش نیروی امنیتی مرزی می‌شود و به افزایش کنترل و نظارت بر مرزها و جلوگیری از نفوذهای غیرقانونی کمک می‌کند (کد مربوطه: POCU-8).

ت. **سیاست‌های تکوینی مرتبط با فرهنگ سیاسی و اجتماعی (GOCU)**
در ساحت فرهنگ سیاسی و اجتماعی یک جامعه، لازم است سیاست‌هایی وجود داشته باشد که مخاطب آن‌ها فضای تکوینی ناظر بر فرهنگ باشد؛ اما پس از بررسی سیاست‌های موجود، موردی مرتبط با این بخش یافت نشد.

یافته‌های نموداری

پس از شناسایی و دسته‌بندی مضامین استخراج شده از برنامه‌های توسعه، خروجی‌های مختلف آن را می‌توان در **شکل‌های (۲) تا (۳)** ملاحظه کرد. این نتایج خروجی نرم‌افزار مکس کیودا است و نمایی کلی از سطح توجه به ابعاد و ارکان مختلف جامعه و نیز نظریه امنیت اجتماعی شده را نمایان می‌سازد.

رنگ کد	محور اصلی	زیرمحور	فراوانی مدارک	درصد فراوانی
●	حکومت	تکوین	۰	۰/۰۰
●	حکومت	سیاسی	۷۵	۲۲/۴۶
●	حکومت	جمعی	۸۵	۲۵/۴۵
●	حکومت	فردی	۱۰	۲/۹۹
●	فرهنگ سیاسی - اجتماعی	تکوین	۴	۱/۲۰
●	فرهنگ سیاسی - اجتماعی	فردی	۵	۱/۵۰
●	فرهنگ سیاسی - اجتماعی	جمعی	۲۴	۷/۱۹
●	فرهنگ سیاسی - اجتماعی	سیاسی	۶۰	۱۷/۹۶
●	مردم	سیاسی	۱۷	۵/۰۹
●	مردم	تکوین	۰	۰/۰۰
●	مردم	فردی	۵	۱/۵۰
●	مردم	جمعی	۱۴	۴/۱۹
●	نهادهای مدنی	فردی	۰	۰/۰۰
●	نهادهای مدنی	جمعی	۷	۲/۱۰
●	نهادهای مدنی	سیاسی	۲۸	۸/۳۸
●	نهادهای مدنی	تکوین	۰	۰/۰۰

شکل ۳. نمودار مقایسه درصد کدها در خروجی برگرفته شده از نرم افزار مکس کیو۱۰

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با تمرکز بر تقویت جامعهٔ مقاوم در جمهوری اسلامی ایران، برپایه نظریهٔ امنیت اجتماعی شده و با مطالعهٔ تمامی برنامه‌های توسعهٔ کشور صورت گرفته است. تدقیق در این موضوع با هدف شناسایی آن دسته از سیاست‌ها/راهبردها و برنامه‌هایی بوده است که تقویت جامعهٔ مقاوم حکایت از آن دارد؛ به‌طوری که در این روند، ارکان نظریهٔ امنیت اجتماعی شده (فردی، جمعی، سیاسی و تکوین) مدنظر محقق قرار گرفته است. به عبارت دیگر، محقق پس از مطالعهٔ متن برنامه‌های توسعه، با استفاده از تکنیک تحلیل مضمون، آن دسته از موادی را استخراج کرد که در متن برنامه مفهوم مقارنی با حوزهٔ موضوعی تقویت جامعه داشت. در گام بعد، با مطالعه و تدقیق روی هر ماده، مفاهیم مرتبط با موضوع مقاله را از آن استخراج کرد که تجميع آن‌ها در **جدول (۲)** مشاهده می‌شود؛ سپس به دسته‌بندی مفاهیم استخراج شده بر اساس فضاهای نظریهٔ امنیت اجتماعی شده پرداخت و در نهایت، به تحلیل هر مفهوم اقدام کرد.

محقق پس از بررسی موارد یادشده، به این نتیجه رسیده است که در برنامه‌های توسعه، مفهومی را برای دو فضای فردی و تکوین نمی‌توان یافت و بیشترین مفاهیم استخراج شده، ابتدا به فضای سیاسی و پس از آن، به فضای جمعی تعلق دارد؛ به‌طوری که **شکل (۳)** مؤید این ادعاست. بررسی تحلیلی محقق نشان می‌دهد که در برنامه‌های توسعه، با وجود نگاه حداکثری به مسائل و آسیب‌های موجود، لازم است تا دقت بیشتری به این موارد شود؛ ارزیابی دقیق از میزان عدم اجرای صحیح برنامه‌های اول تا ششم توسعه؛ شرایط محیطی اعم از منطقه‌ای و بین‌المللی؛ وضعیت اقتصاد سیاسی حال حاضر و شرایط حاکم بر آن. این در صورتی است که با بی‌توجهی به این مهم، برنامه‌ها در سطح خود باقی می‌مانند و به ساحت اجرا نخواهند رسید و ارائهٔ برنامه، متناسب با واقعیت‌های محیطی و نیز، توانمندی‌های کشور نخواهد بود. اگر این مهم مدنظر تصمیم‌گیران و تصمیم‌سازان واقع شود، باعث می‌شود که حرکت و امید لازم برای رسیدن به اهداف متصور در برنامه شکل بگیرد و در سال آخر اجرای برنامه، تمامی تحلیل‌ها، از تغییرات و پیشرفت‌های چشمگیر در کشور خبر دهند؛ اما در صورت بی‌توجه به این مهم، دستیابی به اهداف میسر نخواهد شد و بی‌انگیزگی و رخوت جامعه را در پی خواهد داشت.

با عنایت به اجرای پژوهش حاضر، می‌توان ادعا کرد که سهم این پژوهش در پاسخ به خلأهای پژوهشی موجود عبارت‌اند از:

● از حیث موضوعی، بحث مقاومت اجتماعی را در دستور کار دارد. علت آن است که در دهه‌های

اخیر، با وجود توجه به گفتمان مقاومت در فضاهای عملیاتی و اجرایی کشور، در فضای پژوهشی و آکادمیک، به این مهم به اندازه کافی توجه نشده است؛ در حالی که پژوهش حاضر با تمرکز بر جامعه مقاوم، به دنبال ارائه درکی صحیح از آن بوده است؛

● این پژوهش به دنبال ارائه نظریه و الگوی تحلیلی بومی از جامعه مقاوم بوده است تا به تقویت و ترویج گفتمان علوم انسانی اسلامی کمک کند. به بیانی دیگر، می‌توان با عنایت به خلأ نظری این حوزه، پژوهش حاضر را جزء نظریه‌های نوآورانه در حوزه مطالعات جامعه‌شناسی سیاسی قلمداد کرد که به دنبال توسعه نظری گفتمان مقاومت بوده است.

● رویکرد محقق اجتماعی است و از رویکردهای سلبی و سخت‌افزارانه که آن‌ها هم به سهم خود اهمیت دارند، متمایز است و می‌تواند مکمل خوبی برای تدوین راهبرد ملی مقاومت در جمهوری اسلامی ایران باشد.

● پژوهش حاضر با قرار گرفتن در محل تلاقی سه حوزه مطالعاتی، نوعی خاصیت نوآورانه را درون خود دارد؛ بدین صورت که با برقراری ارتباط میان جامعه‌شناسی سیاسی، سیاست‌گذاری عمومی و گفتمان مقاومت، بحث تدقیق در مسئله جامعه مقاوم با تأکید بر برنامه‌های توسعه قابل طرح خواهد شد.

● نوآوری دیگر این پژوهش آن است که با ارائه نمای کلی از سطح توجه برنامه‌های توسعه به مقاومت اجتماعی، می‌توان با استعانت از آن سطح، آسیب و تهدیدها را به‌طور چشمگیری تقلیل داد و بستری برای ورود به عرصه سیاست‌گذاری جامعه مقاوم ارائه کرد.

بر اساس مطالب پیش‌گفته، مهم‌ترین پیشنهادها و سیاستی در راستای تعمیق برنامه‌های توسعه و به‌منظور تقویت جامعه در ایران عبارت‌اند از:

● بهره‌گیری از اصول اسلامی و اندیشه دینی و سیاسی رهبران انقلاب اسلامی در سیاست‌گذاری و اجرای برنامه‌های توسعه، به‌منظور تقویت جامعه؛

● اتخاذ رویکردی فراگیر در سیاست‌گذاری با تأکید بر اهداف و برنامه‌های کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت و نیز، هم‌پوشانی و حمایت هر یک از این اهداف با یکدیگر؛

● بهره‌مندی از رویکرد چندبُعدی و ترکیبی در تصویب سیاست‌ها و برنامه‌ها؛

● رعایت ملاحظات مربوط به بخش پیوست‌ها در ابلاغ سیاست‌ها و برنامه‌ها؛

● تحلیل مداوم اثربخشی سیاست‌ها و برنامه‌های ابلاغی؛

● تقویت تناسب میان ابزارها و اهداف در سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و اجرا؛

● توجه به مسئله صراحت در ابلاغ دستورالعمل‌های اجرای سیاست‌ها و برنامه‌ها؛

- شفافیت فرایندی در اجرای سیاست‌ها و برنامه‌ها؛
- تعادل میان ساختارهای مصوب سیاست‌گذاران برای اجرای سیاست‌ها و برنامه‌ها؛
- وجود نظام اداری کارآمد در حوزه مدیریت مجریان سیاست‌ها و برنامه‌ها؛
- توجه ویژه به تقویت مشارکت مردم و نهادهای مدنی در تصمیم‌گیری و اجرای سیاست‌ها و برنامه‌ها؛
- تأمین منابع سیاسی و اقتصادی قابل اطمینان برای اجرای بهینه سیاست‌ها و برنامه‌ها؛
- وجود گام‌های مشخص اجرایی در عمل به سیاست‌ها و استانداردهای دقیق عملکرد در سیاست‌گذاری؛
- مشخص کردن روند تغییرات و نتایج اجرای سیاست‌ها و برنامه‌ها؛
- تقویت سازوکارهای بازخوردگیری پس از اجرای سیاست‌ها و برنامه‌ها؛
- کاهش دوره‌های زمانی برنامه‌های توسعه به یک سال؛
- هم‌راستا کردن برنامه‌های توسعه با بودجه کشور؛
- اعطای مأموریت‌های اجرای برنامه‌های توسعه به بخش‌های چابک معتقد به اصول توسعه؛
- غلبه بر مشکل کارشکنی ذی‌نفعان دارای منافع مغایر توسعه.

اظهاریه قدردانی:

از مشارکت تمامی خبرگان، حمایت معنوی داوران ناشناس «نشریه فرایند مدیریت و توسعه» و ویراستار علمی (دکتر فاطمه رحمانی) تشکر و قدردانی می‌شود.

منابع

الف) انگلیسی

- Adel Mehrban, M. (2015). *A review of qualitative content analysis and its application in research*. Isfahan: Isfahan University of Medical Sciences. (in Persian)
- Ahmadi, R., Salehnia, A. & Shahbaz, H. (2010). *An Introduction to the Internal Security of the Islamic Republic of Iran*. Tehran: Imam Sadiq University Press. (in Persian)
- Akbari, H. (2017). *The Contrast of Resistance Discourse and Hegemonic System Discourse: Concepts and Theoretical Foundations of Resistance*

- and Hegemonic System*. Tehran: Imam Hossein University. (in Persian)
- Alipour, H. & Keramat, F. (2014). *Public governance, development planning and political development in the Islamic Republic of Iran*. Management and Development Process, 35(4), 96-75. (in Persian) <https://doi.org/10.61186/jmdp.35.4.75>
- Amid, H. (2002). *Amid's Persian Dictionary*. Tehran: Amirkabir Publications. (in Persian).
- Bagheri, A.A. (2012). Critique and Review of Johnson's Theory of "Revolutionary Transformation". *Ma'rafet Monthly*, 21(1), 38-51. (in Persian)
- Eftekhari, A. (2020). *Resistance in Islam; Theory and Model*. Tehran: Andisheha Sazan Noor. (in Persian)
- Eftekhari, A. (2013). *Socialized Security; An Islamic Approach*. Tehran: Institute of Humanities and Cultural Studies. (in Persian)
- Khanifar, H. & Moslemmi, N. (2014). *Principles and Foundations of Qualitative Analysis Method*. Tehran: Negah Danesh. (in Persian)
- Krippendorff, K. (2009). *Content analysis (Hooshang Naeini, translator)*. Tehran: Ney Publishing. (in Persian)
- Mandel, R. (2008). *The Changing Face of National Security*. Tehran: Institute for Strategic Studies. (in Persian)
- Mohammadi, M. (2013). Islamism: The Discourse of Resistance. *Historical Sociology*, 5(2), 71-91. (in Persian)
- Motahari, M. (2007). *The Collected Works of Professor Shahid Motahari*, 30vols. Tehran: Sadra. (in Persian)
- Motlabi, M; Kazemi, K & Amjadi, H. (2018). Discourse of Resistance in the Intellectual Sphere of the Supreme Leader, *Quarterly Journal of National Interest Studies*, Spring 2018 - Issue 11, 118-138. (in Persian)
- Nasri, Gh. (2011). *A Theoretical Introduction to Social Security*. Tehran: Institute for Humanities and Cultural Studies. (in Persian)
- Navidnia, M. (2007). *Social Security; A Comprehensive Narrative*. Research Report of the Institute for Strategic Studies. (in Persian)
- Qodratabadi, A. (2018). *Socialized security in the life of Hazrat Ali*. (Master's thesis), Imam Sadiq University, Tehran, Iran. (in Persian)
- Rahnavard, F., Taherpour Kalantari, H., Emami, S.M. & Erfanifar, A. (2024). Developing student education policy strategies from the perspective of intra-university stakeholders; A research based on identifying strategic assumptions. *Management and Development Process*, 37(1), 37-70. (in Persian) <https://doi.org/10.61186/jmdp.37.1.37>
- Rezvani, R. (2010). Content Analysis. *Journal of Research in Islamic Sciences*, 2(1), 137- 156. (in Persian)

- Sajjadi, S.M. & Noorabadi, S. (2010). Explaining and analyzing the nature and interdisciplinary function of the philosophy of education. *Quarterly Journal of Interdisciplinary Studies in the Humanities*, 2(2), 61- 84. (in Persian) <https://doi.org/10.7508/isih.2010.06.002>
- Sam-Aram, E.A. & Mansouri, S. (2017). Explaining and examining the concept of social resilience and analytical evaluation. *Quarterly Journal of Welfare and Social Development Planning*, 32(2), 101-130. (in Persian)
- Shahbaz, H. (2014). Policies for strengthening a resilient society in the Islamic Republic of Iran based on the theory of socialized security. (PhD thesis), Imam Sadiq University, Tehran, Iran. (in Persian)
- Shahbaz, H. (2019). Identification and analysis of social security threats in the Islamic Republic of Iran and evaluation of government performance 2015-2016. (Master's thesis), Imam Sadiq University, Tehran, Iran. (in Persian)
- Soleymani, M. & Vafa, J. (2019). The Discourse Model of Resistance of the Perspective of the Qur'an. *Cultural Preservation of the Islamic Revolution*, 9(20), 31-66. (in Persian)

نحوه ارجاع به مقاله:

شهباز، حسن (۱۴۰۳). تقویت مقاومت اجتماعی در ایران؛ ره‌آوردی تحلیلی در برنامه‌های توسعه با رویکرد امنیت اجتماعی شده. نشریه خربند مدیریت و توسعه، ۳۷(۲)، ۳-۴۲.

Shahbaz, H. (2024). Strengthening Social Resistance in Iran; an Analysis of Development Plans through the Socialized Security Approach. *Management and Development Process*, 37(2). 3-42.

DOI: [10.52547/jmdp.37.2.3](https://doi.org/10.52547/jmdp.37.2.3)

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to Management and Development. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

